

Circulaire beleids- instrumenten en te verwachten effecten

Circulaire beleidsinstrumenten en te verwachten effecten

Dit rapport is geschreven door:
CE Delft: Amanda Bachaus, Geert Warringa
Het Groene Brein: Antoine Heideveld
Witteveen+Bos: John Hekman

Delft, CE Delft, september 2024

Publicatienummer: 24.230499.127

Opdrachtgever: Planbureau voor de Leefomgeving
Uw kenmerk: 31195647

Alle openbare publicaties van CE Delft zijn verkrijgbaar via www.ce.nl

Meer informatie over de studie is te verkrijgen bij de projectleider Amanda Bachaus (CE Delft)

© copyright, CE Delft, Delft

CE Delft

Committed to the Environment

CE Delft draagt met onafhankelijk onderzoek en advies bij aan een duurzame samenleving. Wij zijn toonaangevend op het gebied van energie, transport en grondstoffen. Met onze kennis van techniek, beleid en economie helpen we overheden, NGO's en bedrijven structurele veranderingen te realiseren. Al sinds 1978 werken betrokken en kundige medewerkers bij CE Delft om dit waar te maken.

Inhoud

	Samenvatting	4
1	Inleiding	5
	1.1 Aanleiding	5
	1.2 Doel	5
	1.3 Aanpak	5
	1.4 Leeswijzer	6
2	Inventarisatie vastgesteld en voorgenomen beleid	7
	2.1 Afbakening en uitgangspunten	7
	2.2 Resultaten	8
	2.3 Europese (EU) beleidsinstrumenten	13
	2.4 Decentrale beleidsinstrumenten	15
	2.5 Conclusies	17
3	Verkenning aanvullende beleidsinstrumenten	20
	3.1 Afbakening en uitgangspunten	20
	3.2 Voorbeelden van normerende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase	21
	3.3 Voorbeelden van normerende instrumenten gericht op gebruiksfase	22
	3.4 Voorbeelden van beprijzende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase	23
	3.5 Voorbeelden van beprijzende instrumenten gericht op gebruiksfase	23
	3.6 Voorbeelden van instrumenten die van toepassing zijn op meerdere ketenfasen	24
	3.7 Conclusie	25
4	Selectie van beleidsinstrumenten	26
	4.1 Selectie aanvullend instrumentarium	26
	4.2 Verbetering bestaand instrumentarium	27
	4.3 Conclusie	29
5	Effecten van beleidsinstrumenten	31
	5.1 Inleiding	31
	5.2 Overzicht effecten	31
	5.3 Conclusie	36
6	Conclusies en aanbevelingen	37
	6.1 Conclusies	37
	6.2 Aanbevelingen	39
	Literatuur	40

A	Voorbeelden van stimulerende instrumenten en instrumenten gericht op afvalfase	42
B	Criteria selectie beleidsinstrumenten	43
C	Effecten op klimaat	46
D	Effecten op vervuiling	50
E	Effecten op biodiversiteit	53
F	Effecten op primair materialengebruik	56
G	Effecten op concurrentiepositie	59
H	Effecten op aanvaardbaarheid	62
I	Effecten op rechtvaardigheid	67

Samenvatting

In de ICER van 2025 wil het PBL, net zoals in voorgaande jaren, ingaan op aanknopingspunten voor beleid om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. In deze studie hebben CE Delft, het Groene Brein en Witteveen+Bos een inventarisatie gemaakt van het huidige beleid om de circulaire economie te stimuleren, een overzicht opgesteld van (effectieve) aanvullende beleidsinstrumenten die verder nog mogelijk zijn, en de (kwalitatieve) effecten van een selectie daarvan in beeld gebracht.

De studie laat zien dat het huidige dwingende beleid (beprijzing, normering) vooral ingrijpt op de afvalfase. Op de rest van de keten, zoals productie en gebruik van materialen en goederen, beperkt het beleid zich nog vooral tot stimuleren (informerend, coördinerend). Hoewel stimulerend beleid ook belangrijk is, is normerend en/of beprijzend beleid noodzakelijk voor de circulaire transitie. In de ICER 2023 is al geconcludeerd dat meer 'dwang en drang' nodig is voor de circulaire transitie. Daarbij geldt ook dat het beleid meer moet ingrijpen op andere fasen in de keten dan de afvalfase, omdat afvalbeleid nauwelijks bijdraagt aan productontwerp (lichtere producten, een langere levensduur, minder productie en consumptie, design for recycling). Er is daarom nog een groot circulair potentieel voor aanvullende financiële en normerende beleidsinstrumenten die zich richten op de productie- en gebruiksfase van materialen en producten.

Op basis van een uitgebreide literatuuranalyse, een interview met de European Environment Agency, een brainstormsessie met wetenschappers en een oproep die is gedaan via LinkedIn, hebben we 53 voorbeelden van beleidsinstrumenten geïnventariseerd, die zich richten op de ontwerp- en productiefase en gebruiksfase en die de 'witte vlekken' in het beleid in kunnen vullen. Hiervan hebben we er 28 beoordeeld op milieueffecten, economische effecten en verdelingseffecten. Ook hebben we twee instrumenten beoordeeld waarbij huidig beleid wordt aangescherpt.

De beoordeling laat zien dat er een grote milieuwinst mogelijk is met de aanvullende instrumenten. Zo kunnen een duurzame koolstofnorm in de chemische industrie en een norm voor plantaardige eiwitten gezamenlijk al 8 Mton mondiale reductie van broeikasgassen realiseren. Ook valt veel winst te realiseren met meer duurzame inkoop in de GWW-sector, verplichtingen voor de inzet van recyclelaar, het uitbreiden van producentenverantwoordelijkheid naar meer productgroepen, instrumenten gericht op verlenging van de levensduur van producten (zoals een langere garantieperiode en reparatievouchers), exploitatiesubsidies die de onrendabele top van circulaire projecten overbruggen, en verplichte financiering voor groene investeringen door banken.

Bij veel van deze instrumenten schatten we in dat de effecten op de concurrentiepositie van Nederlandse sectoren beperkt kunnen blijven, omdat de instrumenten zowel gelden voor Nederlandse/Europese producten als import van buiten de EU. Mits de instrumenten niet leiden tot een prijsstijging van producten, verwachten we dat deze ook aanvaardbaar zijn voor consumenten. Er is daarmee nog veel effectief aanvullend beleid mogelijk om de circulaire transitie te versnellen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) monitort en evalueert de transitie naar de circulaire economie met de tweejaarlijkse Integrale Circulaire Economie Rapportage (ICER). In de ICER van 2025 wil het PBL, net zoals in voorgaande jaren, ingaan op aanknopingspunten voor beleid om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. Inzicht in bestaande en mogelijke aanvullende beleidsinstrumenten is hiervoor belangrijk. Met een *beleidsinstrument* bedoelen we een actieve overheidsinterventie, gericht op een te bereiken doel. Het gaat hierbij om interventies van de overheid om de circulaire economie te versnellen, zoals subsidies, belastingen en normeringen.

Het PBL heeft het consortium van CE Delft, Het Groene Brein en Witteveen+Bos gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar het huidige instrumentarium op EU-, nationaal en decentraal niveau en een mogelijk aanvullend instrumentarium. Voorliggend rapport bevat de uitkomsten van dit onderzoek. De resultaten van de studie gebruikt het PBL als input voor de Integrale Circulaire Economie Rapportage (ICER) 2025.

1.2 Doel

Deze studie heeft drie doelen:

1. Een inventarisatie maken van het huidige beleid om de circulaire economie te stimuleren op zowel EU-, nationaal als decentraal niveau (in updatebare vorm).
2. Een overzicht maken van (effectieve) aanvullende beleidsinstrumenten die verder nog mogelijk zijn.
3. Het in beeld brengen van de (kwantitatieve) effecten van een selectie van de instrumenten uit deel 2, en mogelijkheden binnen het bestaand instrumentarium¹ op milieu, economie en sociale verdeling.

1.3 Aanpak

Om de doelen te realiseren, hebben we de volgende activiteiten uitgevoerd:

1. In de eerste stap van het onderzoek hebben we een overzicht gemaakt van de reeds ingezette beleidsinstrumenten. Hiertoe hebben we een Excel database opgesteld die voortbouwt op de indeling die in 2021 en 2023 door het Groene Brein is opgesteld. Voor het krijgen van een volledig beeld hebben we aanpalende beleidsdossiers op de circulaire economie niet uitputtend meegenomen.²
2. In de tweede stap hebben we aanvullende beleidsinstrumenten in kaart gebracht op basis van:
 - een uitgebreide literatuuranalyse (onder andere uit Europese overzichtsstudies, impact assessments en nationale websites);
 - een interview met de European Environment Agency;
 - een brainstormsessie met wetenschappers;
 - een oproep die we hebben gedaan via LinkedIn, om informatie te verzamelen (inclusief weging/expertbeoordeling).

¹ Op basis van de studie naar de effecten van het NPCE (CE Delft, 2024).

² Instrumenten die onder het afvalbeleid vallen, zijn wel meegenomen.

De resultaten hebben we weergegeven in een spreadsheet, met daarin een omschrijving van het instrument, het type instrument, maatregelen op de R-ladder die worden gestimuleerd, en, indien geïmplementeerd, land van implementatie en jaar van invoering.

3. In de derde stap hebben we een voorstel voor de selectie van beleidsinstrumenten (zie Hoofdstuk 4 voor meer informatie) voorgelegd aan opdrachtgever en klankbordgroep. In een gezamenlijk overleg met de klankbordgroep is de invalshoek van het voorstel aangescherpt. Op basis van de bijeenkomst hebben we 29 beleidsinstrumenten geselecteerd, waarvan we op voorhand verwachtten dat die het meest effectief zijn. Vervolgens hebben we een kwalitatieve beoordeling (-, 0, +,) gegeven van de effecten van de geselecteerde instrumenten. Waar mogelijk schetsen we een kwantitatief beeld. We hebben deze systematisch beoordeeld op: milieueffecten (klimaat, vervuiling en biodiversiteit);
 - economische effecten (primair materialengebruik en concurrentiepositie economische sectoren);
 - sociale effecten (aanvaardbaarheid) en verdelingseffecten (rechtvaardigheid).

Deze resultaten hebben we voorgelegd aan een aantal experts. In een expertmeeting zijn de resultaten besproken en waar nodig aangevuld of aangescherpt.

4. In de vierde stap hebben we de resultaten van alle stappen gerapporteerd en gepresenteerd in voorliggend rapport.

1.4 Leeswijzer

De opzet van het rapport is als volgt:

- Hoofdstuk 2 geeft de resultaten van de inventarisatie van het vastgesteld en voorgenomen beleid weer.
- Hoofdstuk 3 schetst de resultaten van de verkenning van de aanvullende beleidsinstrumenten.
- Hoofdstuk 4 presenteert de selectie van de beleidsinstrumenten.
- In Hoofdstuk 5 wordt de kwalitatieve beoordeling van de aanvullende beleidsinstrumenten weergegeven.
- Hoofdstuk 6 bevat de conclusies van het onderzoek.

2 Inventarisatie vastgesteld en voorgenomen beleid

2.1 Afbakening en uitgangspunten

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van beleidsinstrumenten op landelijk, Europees en decentraal niveau. Bij deze inventarisatie richten we ons op beleidsinstrumenten. Hierbij hanteren we de volgende definitie:

“Een beleidsinstrument is een actieve overheidsinterventie gericht op een te bereiken doel. Een beleidsinstrument kan normerend, beprijzend en of stimulerend zijn. Een beleidsinstrument wordt vastgelegd in een regeling, wet of vrijwillig kader (convenant, bestuursafpraak, ...) of in een kamerbrief of beleidsnota door de (Rijks)overheid”.

Algemene voornemens zonder specifieke vormen van interventies zijn dus niet meegenomen in deze analyse. Een voorbeeld van wat niet is meegenomen, zijn de voornemens in het NPCE om beleid in de Europese Unie te beïnvloeden.

In deze studie hebben we gekeken naar elf typen beleidsinstrumenten:

1. Subsidie.
2. Heffing.
3. Belasting.
4. Norm.
5. Uitgebreide Producenten Verantwoordelijkheid (UPV).
6. Statiegeld.
7. Circulair inkopen.
8. Verbod.
9. Informatievoorziening.
10. Onderzoek of kennisplatform (kennisontwikkeling en -verspreiding).
11. Uitvoeringprogramma in PPS-constructie.

Om zicht te krijgen op de grote lijnen van deze beleidsinstrumenten voor de circulaire economie, is bij de inventarisatie gebruikgemaakt van een aantal assen waarop het beleid is geïnventariseerd. Deze assen zijn:

- **Het type instrument:** bij elk instrument hebben we gekeken naar het type instrument op hoofdlijnen. De gekozen indeling hierbij sluit direct aan op de keuze die gemaakt is in het Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE):
 - normerend;
 - beprijzend;
 - stimulerend.
- **De mate van vaststelling:**
 - Beleidsintentie of verkenning: een beleidsintentie is uitgesproken zonder daarbij een keuze te maken voor een specifiek instrument. Als eerste stap in de uitwerking volgt vaak een verkenning.

- Voorgenomen beleid: er is een instrument gekozen om de beleidsintentie in te vullen, maar er is nog geen concreet plan met middelen. Ook dit kan al door de kamer zijn vastgesteld.
 - Vastgesteld beleid: intentie en instrument zijn concreet uitgewerkt en indien nodig door de kamer vastgesteld.
- **Circulaire strategieën:** we hebben alle instrumenten beoordeeld op hun plek op de R-ladder en circulaire strategieën. We hebben hier als volgt ingedeeld:
 - narrow the loop;
 - slow the loop;
 - close the loop;
 - substitutie;
 - combinatie.
 - **Ketenschakel:** we hebben alle instrumenten gecategoriseerd op waar in de keten ze aangrijpen, oftewel: op welke ketenschakel het instrument vooral is gericht. We hebben hier als volgt ingedeeld:
 - Ontwerp en productie:
 - grondstofwinning;
 - basisindustrie;
 - maakindustrie;
 - producent;
 - retailers;
 - gebruik:
 - consument.
 - afval en inzameling:
 - afvalverwerker en consument.
 - combinatie van verschillende ketenfasen.
 - Tot slot is gekeken naar de **sterkte van de prikkel** en de **reikwijdte van het instrument**. Hierbij hebben we een inschatting gemaakt van de sterkte van de prikkel die uitgaat van een instrument en de reikwijdte ervan. Hierbij is geen standaard indeling gevolgd, maar hebben de onderzoekers per instrument een korte tekst gemaakt. Hierbij is zoveel mogelijk gekozen voor een feitelijke weergave van de prikkel. Zo staat er bij de UPV Textiel dat de gevraagde bijdrage € 0,10 per kilogram inde handel gebracht textiel is. Vervolgens is een inschatting gegeven van de prikkelwerking die hiervan uitgaat. Deze prikkelwerking is ingeschat als sterk (er gaat een sterke prikkelwerking van uit), matig (de prikkelwerking is er wel maar is niet stringent) tot zwak (er gaat weinig tot geen prikkelwerking van uit).

2.2 Resultaten

Landelijke beleidsinstrumenten

In het NPCE staan 29 beleidsinstrumenten genoemd, die momenteel in de verkennings- of intentiefase zitten, 30 instrumenten zijn voorgenomen en 61 instrumenten zijn vastgesteld. We hebben de lijst met instrumenten van NPCE verder uitgebreid, onder meer met instrumenten die in LAP3 zijn benoemd. Van alle geïnventariseerde instrumenten (126) zijn:

- 72 stimulerend (in meerderheid vastgesteld/geïmplementeerd);
- 40 normerend (waarvan 13 vastgesteld/geïmplementeerd, overig verkennend);
- 14 beprijzend (grotendeels verkennend).

Uit de inventarisatie is gebleken dat de meeste instrumenten stimulerend van aard zijn, zonder een sterke prikkel. Zo zijn er veel instrumenten ingezet rondom informatievoorziening en om kennis te ontwikkelen. De sterkste prikkels zijn doorgevoerd rondom het afvalbeleid. Het gaat hierbij om prijsprikkels en normeringen in de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV, met een focus op inzameling en recycling) en de afvalstoffenbelasting en afvalstoffenheffing.

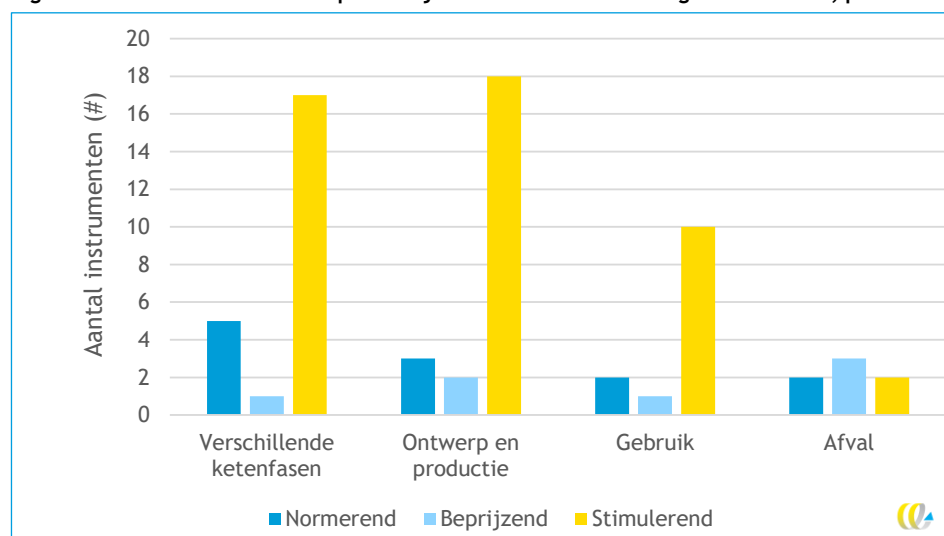
Wel valt op dat er in het NPCE meerdere instrumenten met een sterke prikkelwerking zijn opgenomen die in verkenning zijn. Dit is onder meer het instrument om een verplicht aandeel recycleat bij kunststoffen toe te voegen en het instrument dat retailers verplicht een aandeel tweedehands producten aan te bieden. Deze instrumenten zijn nog in verkenning en hebben op dit moment dus nog geen werking in de praktijk.

Het is niet altijd eenvoudig om instrumenten in te delen op hun werking op een schakel in de keten. Als er bijvoorbeeld wordt gekozen voor beprijzing bij de inzameling in de afvalfase, kan dat ook een effect hebben op de gebruiksfase. Daarnaast is veel beleid niet specifiek gericht op bijvoorbeeld grondstoffenwinning of de basisindustrie, maar grijpt het beleid breder aan. In de analyse hebben we daarom de zeven categorieën van ketenschakels samengenomen tot vier hoofdschakels:

1. Ontwerp en productie (hieronder vallen de Grondstofwinning, Basisindustrie, Maakindustrie, Producent en Retailers).
2. Gebruik (hieronder valt de werking op consumenten).
3. Afval (hieronder valt de werking op de afvalverwerker).
4. Verschillende ketenschakels. Hierbij heeft het instrument een werking op meerdere schakels in de keten tegelijkertijd.

Figuur 1 geeft de resultaten van het vastgesteld beleid per ketenschakel weer. De inventarisatie laat zien dat de beprijzende instrumenten vooral worden ingezet op de afvalfase (vier van de acht). Ook normerende instrumenten worden vooral ingezet in de afvalfase, zoals bij het stortverbod voor alle afvalstoffen. Daarnaast grijpen veel normerende instrumenten breder aan en hebben een werking op de verschillende ketenfasen. Zoals de UPV rondom autobanden, die zowel aangrijpt op de afvalfase als op producenten, omdat 20 gewichtsprocent van het materiaal hergebruikt moet worden.

Figuur 1 - Aantal instrumenten op landelijk niveau binnen het vastgestelde beleid, per ketenschakel

Op basis van de analyse van beleidsinstrumenten hebben wij als onderzoekers een expert judgement uitgevoerd, waarin we een inschatting hebben gemaakt van de effecten van beleid, zonder daarbij de effecten te hebben gemeten. We hebben hierbij op basis van aantallen en op basis van de sterkte van de prikkel gekeken of we vinden dat er zeer veel aanvullende winst is te realiseren (wit), veel winst (grijs), of relatief de minste winst (groen). Met *winst* bedoelen we potentiële effecten van circulair beleid in termen van klimaatwinst, biodiversiteit, leveringszekerheid en overige milieueffecten door aanvullende instrumenten in te zetten of de prikkelwerking in bestaande instrumenten te versterken. We hebben dus niet alleen gekeken naar aantallen, maar juist naar een combinatie van de aantallen en de sterkte van de prikkel. Een groot aantal beleidsinstrumenten met allemaal losse en zwakke prikkels kan leiden tot een witte vlag. Een laag aantal instrumenten met een sterke prikkel die een grote reikwijdte heeft, kan leiden tot een groene vlag. Hierbij geldt het idee dat een effectief instrument beter kan zijn dan tien instrumenten met weinig prikkelwerking. We benadrukken dat we de beoordeling hebben gedaan ten opzichte van wat potentieel mogelijk is. Een witte vlag voor normerend beleid wil niet zeggen dat het tot nu toe ingezette beleid minder effectief is dan het stimulerende beleid dat groen scoort (integendeel, normerend beleid is in de regel effectiever), maar wel dat er voor normerend beleid nog meer potentiële winst mogelijk is.

Enkele voorbeelden ter illustratie. We hebben vijf normerende instrumenten gevonden die generiek over de ketenfasen heen werken. Dit zijn allemaal onderdelen van de SUP-richtlijn, zoals de Regeling Kunststofproducten voor eenmalig gebruik met de norm om in restaurants, hotels en kantoren geen plastic wegwerpbakjes en bekertjes meer te serveren. Voorkeur heeft het gebruik van herbruikbaar service. Ander onderdeel hierbij is de verplichte bijmenging van 25% secundair materiaal in PET-flessen. Beide zijn voorbeelden van beleid met een sterke prikkelwerking, maar doordat het alleen aangrijpt op plastic verpakkingen, is er nog veel aanvullende winst mogelijk. Met name omdat het op slechts een klein deel van de productgroepen aangrijpt.

Nog een voorbeeld: het afvalbeleid is momenteel grotendeels beprijzend van aard. Zoals de afvalstoffenheffing. Het kan natuurlijk altijd meer en sterker, maar relatief in het hele beleidsinstrumentarium is er veel beleid op beprijzing in de afvalfase. Daarom scoort deze groen in de tabel.

Er is slechts een klein aantal stimulerende maatregelen gevonden dat werking heeft op de afvalfase, zoals de regeling gericht op het oprichten van circulaire ambachtscentra. Toch hebben we deze als groen beoordeeld, omdat ze een brede werking hebben en gericht zijn op circulaire strategieën, zoals ‘slow the loop’.

Tabel 1 - Beoordeling instrumenten vastgesteld beleid

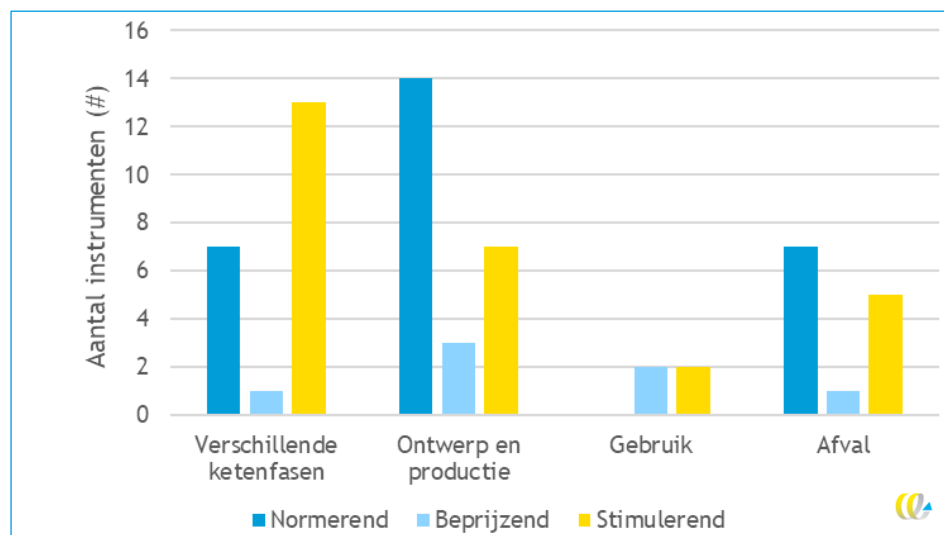
	Normerend	Beprijzend	Stimulerend
Generiek over ketenfasen	5	1	17
Ontwerp/productie	3	2	18
Gebruik	2	1	10
Afval	2	3	2

Wit: Zeer veel aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

Groen: Aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

Voor het voorgenomen en agenderende beleid is het beeld wat anders (zie Figuur 2). Hier zien we meer normerende instrumenten, met name gericht op de productiefase. Ook in het voorgenomen en agenderende beleid is het aandeel beprijzende instrumenten nog steeds beperkt. Ook op de gebruiksfase is in het voorgenomen en agenderende beleid nauwelijks beleid in ontwikkeling.

Figuur 2 - Aantal instrumenten binnen het voorgenomen en agenderende beleid, per ketenschakel

Onze expert judgement, waarbij we aantallen instrumenten combineren met de sterkte van de prikkelwerking, is weergegeven in Tabel 2. De tabel laat zien dat er al veel normerend beleid in voorbereiding is. Zoals het verplicht aandeel recycleat en/of biobased kunststof. We zien hierbij in potentie een sterke prikkelwerking, geldend voor diverse productgroepen. Een voorbeeld van beprijzend beleid in verkenning is het beter beprijzen van milieuschade en primaire grondstoffen. De hoogte van de beprijzing is hierbij sterk bepalend voor de prikkelwerking. In de verkenningen zien we nog niet de juiste prikkelwerking naar voren komen. Beprijzend beleid dient wat ons betreft over alle ketenfasen dus nog stevig te moeten worden aangezet. Ook valt op dat er weinig beleid in ontwikkeling is voor de gebruiksfase, oftewel: beleid gericht op de consument.

Tabel 2 - Beoordeling instrumenten voorgenomen beleid

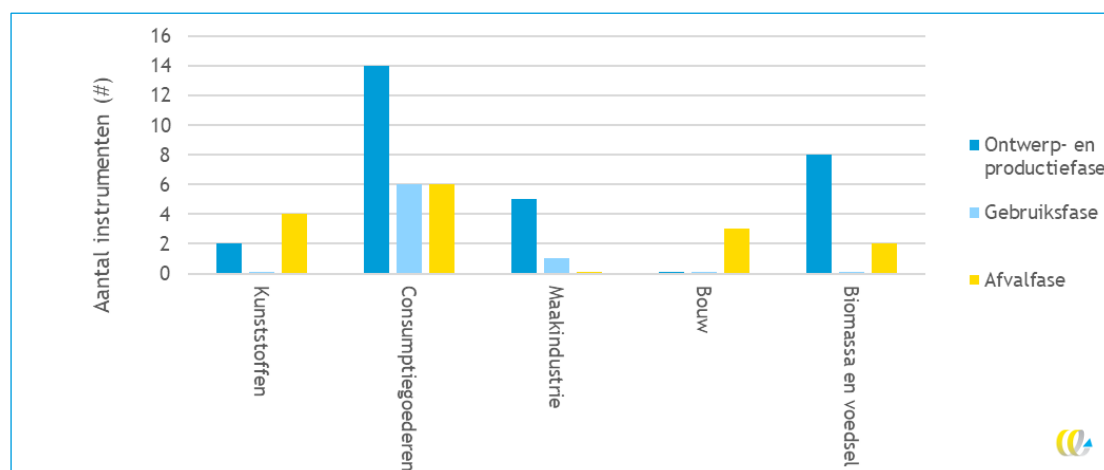
	Normerend	Beprijzend	Stimulerend
Generiek over ketenfasen	7	1	13
Ontwerp/productie	14	3	7
Gebruik	–	2	2
Afval	7	1	5

Wit: Zeer veel aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

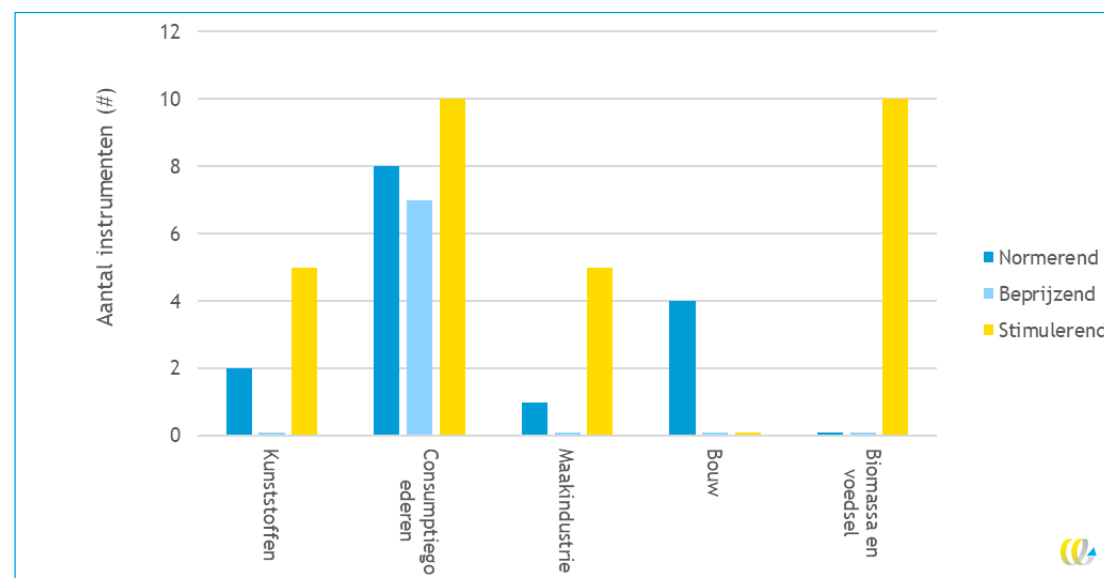
Groen: Aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

Als we ons specifiek richten op de transitieagenda's zien we dat er voor plastics, bouw en consumptiegoederen beleid is gemaakt met een redelijk stevige prikkelwerking, bijvoorbeeld de UPV Textiel en de richtlijn kunststofproducten voor eenmalig gebruik (Nederlandse uitwerking van EU-beleid rondom Single Use Plastic). Bij bouw wordt ingezet op de Milieu Prestatie Gebouwen (MKI). Voor de overige agenda's zien we dat er nog veel vrijblijvend beleid is en weinig stringent bejuzend of normerend beleid. Opvallend is verder dat voor alle transitieagenda's nog maar zeer beperkt beleid is ontwikkeld dat is gericht op de gebruiksfase (consument).

Figuur 3 - Aantal vastgestelde beleidsinstrumenten per transitieagenda³

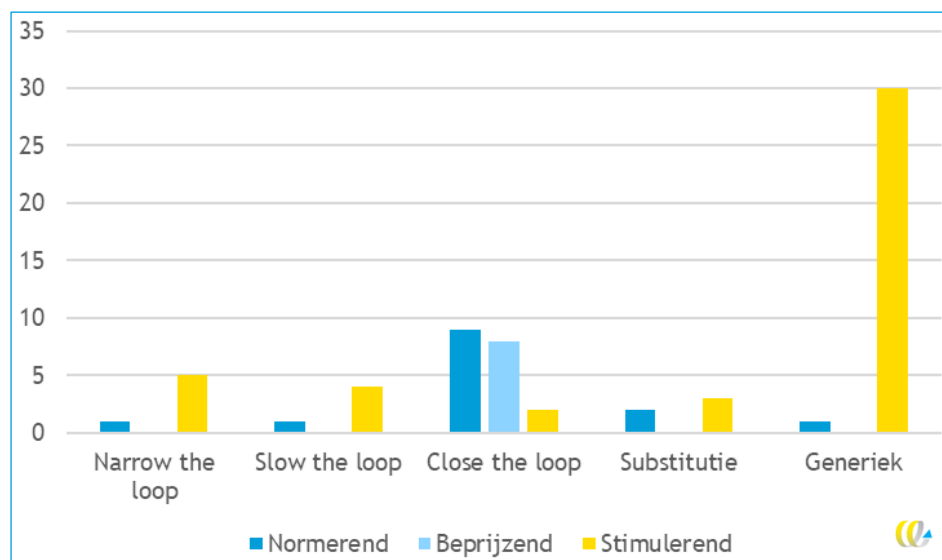
Figuur 4 - Instrumenten per transitieagenda, gecategoriseerd naar fase

³ In deze tabel zijn alleen de vastgestelde instrumenten meegenomen. Ook zijn alleen de instrumenten meegenomen die specifiek gericht zijn op een bepaalde transitieagenda. Zaken die meer algemeen van aard zijn en over de verschillende transitieagenda's heen gaan (zoals de Kopgroep Circulair Financiering) zijn hierin niet meegenomen. Een veertigtal instrumenten is meer algemeen van aard.

Als we meer inzoomen op de focus op de circulaire strategieën dan komt het volgende beeld naar voren als we de instrumenten bekijken die zijn vastgesteld en direct gericht zijn op één van de vier strategieën.

Figuur 5 - Aantal typen instrumenten per circulaire strategie, vastgesteld beleid

We zien hierin vooral dat het grootste deel van het beleid dat normerend en beprijzend van aard is, is gericht op ‘close the loop’. Dit zijn instrumenten zoals de afvalstoffenheffing en de UPV, gericht op elektrische apparaten. Er is relatief weinig beprijzend en normerend beleid dat gericht is op ‘narrow the loop’ en ‘slow the loop’. Dit sluit aan bij de hiervoor genoemde conclusies dat het grootste deel van het stringente beleid gericht is op de afval-fase.

Het grote aantal generieke instrumenten die stimulerend van aard zijn, komt met name doordat er veel subsidie-instrumenten en instrumenten gericht op onderzoek zijn ingezet, waarbij de regelingen redelijk open zijn, en dus niet zijn gefocust op een bepaalde circulaire strategie.

2.3 Europese (EU) beleidsinstrumenten

Op EU-niveau zijn de instrumenten op een hoger abstractieniveau geïnventariseerd. Er is alleen gekeken naar verordeningen en richtlijnen die in Nederland een sterke doorwerking hebben of waarvan dat verwacht wordt. Hiermee is alleen gekeken naar verordeningen en richtlijnen die in Nederland een meer stringente werking hebben. Hierdoor zijn de volgende grafieken ook niet één-op-één vergelijkbaar met de grafieken van het nationaal beleid. Daar zijn immers ook de meer stimulerende instrumenten zonder stringente werking in meegenomen.

Een ‘verordening’ is een bindende rechtshandeling die in de hele EU op gelijke wijze van toepassing is. Een ‘richtlijn’ is een rechtshandeling die een bepaald doel vastlegt dat de EU-landen moeten bereiken. Zij mogen echter zelf de wetgeving vaststellen om dat doel te bereiken.

We hebben 36 instrumenten van het Europese beleid geanalyseerd. Hiervan zijn er 16 in de voorgenomen fase (per 1 mei 2024). We hebben hierbij alleen de instrumenten meegenomen die al door de Europese Commissie zijn voorgelegd aan het Europees Parlement. Het merendeel van de geanalyseerde instrumenten is al vastgesteld (25). Van alle instrumenten zijn:

- 5 stimulerend (allemaal vastgesteld);
- 37 normerend (waarvan 21 vastgesteld, overig voorgenomen beleid);
- 1 beprijzend (voorgenomen).

Een aantal richtlijnen, zoals de SUP-richtlijn, heeft in de landelijke uitwerking ook beprijzende elementen in zich. Deze beprijzende elementen zijn echter op landelijke schaal uitgewerkt en niet op Europese schaal. Daarom zijn deze instrumenten niet onder ‘beprijzend’ geschaard. Er is in Europees verband ook een aantal productregelgevingen aangenomen, bijvoorbeeld op het vlak van auto’s, waarbinnen een UPV is vormgegeven (Extended Producer Responsibility). Deze productregelgevingen zijn ingedeeld als normerend, omdat het grootste deel van de werking gericht is op normen.

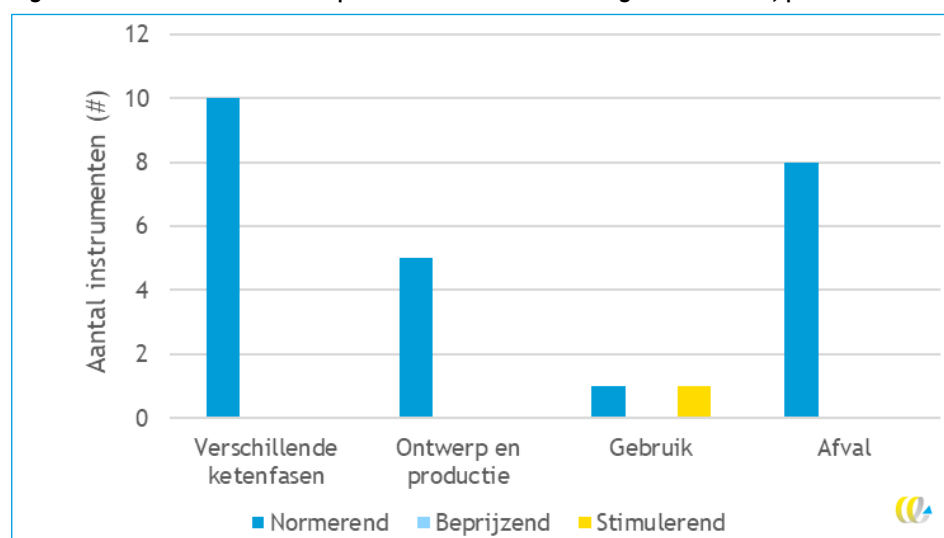
Veel instrumenten richten zich niet op één specifieke ketenschakel, maar juist op een breder niveau. In de analyse hebben we daarom de zeven categorieën van ketenschakels samengenomen tot drie hoofdschakels:

1. Ontwerp en productie (hieronder vallen de Grondstofwinning, Basisindustrie, Maakindustrie, Producent en Retailers).
2. Gebruik (hieronder valt de consument).
3. Afval (hieronder valt de afvalverwerker).

Daarnaast is er ook beleid generiek over de ketenschakels heen.

De resultaten per ketenschakel zijn gepresenteerd in Figuur 5 (vastgesteld beleid) en vanuit de EU zijn een aantal normeringen ingesteld, die verplichtend van aard zijn en ook een sterke prikkelwerking hebben op landelijk beleid in Nederland. Het grootste deel hiervan is gericht op de afvalfase van producten en op het hoogwaardig verwerken en recyclen van afval. Slechts in zeer beperkte mate is beleid gericht op de gebruiksfase. Dit komt overeen met andere onderzoeken op dit vlak (Brusselsaers & Gillabel, 2024).

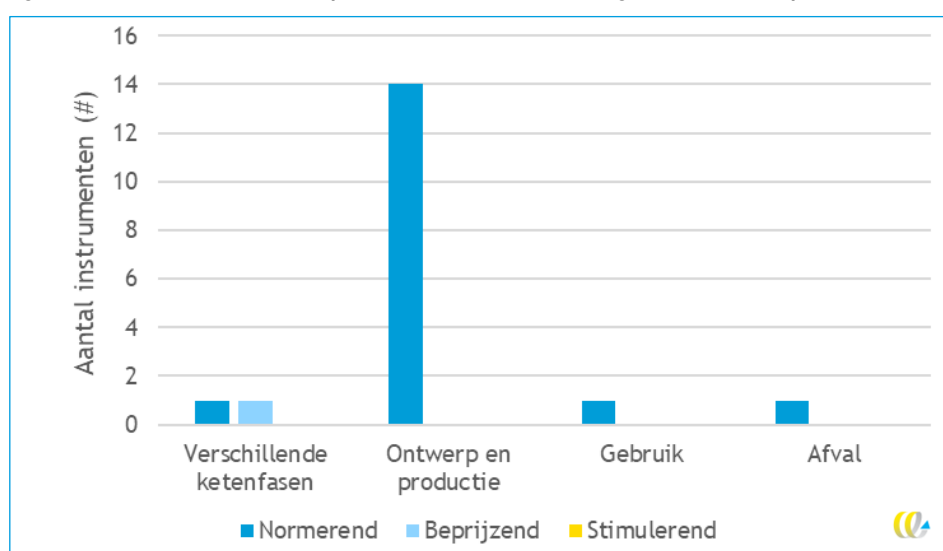
Figuur 6 - Aantal instrumenten op EU-niveau binnen het vastgestelde beleid, per ketenschakel

Vanuit de EU zijn een aantal normeringen ingesteld, die verplichtend van aard zijn en ook een sterke prikkelwerking hebben op landelijk beleid in Nederland. Het grootste deel hiervan is op dit moment gericht op de afvalfase van producten en op het hoogwaardig verwerken en recycleren van afval.

Er zijn momenteel een aantal instrumenten in voorbereiding (op de peildatum van 1 mei waren deze instrumenten nog niet aangenomen, bij publicatie dit rapport zijn al deze instrumenten vastgesteld door de EU) op het vlak van *right to repair*, *Due Dilligence* en de *Ecodesign-verordening*. Zie Figuur 7 (voorgenomen beleid). Hieruit blijkt dat beleid in voorbereiding in grote mate is gericht op verordeningen en richtlijnen op ontwerp en productie. Hier is dus een duidelijke verschuiving te zien ten opzichte van vastgesteld beleid.

Figuur 7 - Aantal instrumenten op EU-niveau binnen het voorgenomen beleid, per ketenschakel

Hieruit blijkt dat het voorgenomen beleid breder van aard is en zich ook richt op het ontwerp van producten en de gebruiksfase. Vooral nog ligt hierbij de focus grotendeels op elektrische apparaten en voor een kleiner deel op textiel. De Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD, richtlijn inzake passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid) is hierop een uitzondering. Deze richtlijn heeft een bredere werking en geldt voor grote bedrijven in alle sectoren.

2.4 Decentrale beleidsinstrumenten

Voor de decentrale beleidsinstrumenten hebben we gekeken naar beleid van gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en provincies. Dit hebben we gedaan door steekproefsgewijs de programma's en beleidsdocumenten van provincies, gemeenten, omgevingsdiensten en waterschappen te raadplegen. Een uitgebreide lijst met een meer compleet overzicht van beleid vanuit decentrale overheden is te vinden in de publicatie van Royal HaskoningDHV van 2023. We hebben geen kwantitatieve analyse uitgevoerd, omdat dit vanwege de steekproefsgewijze aanpak geen eenduidig beeld geeft. We geven wel een korte indruk van het beleid per decentraal overheidsorgaan.

Bijna alle provincies in Nederland hebben een beleidsprogramma op het vlak van de circulaire economie. Deze programma's zijn grotendeels stimulerend van aard. Denk hierbij aan het verbinden van bedrijven in ketens. Ook zijn er subsidieregelingen om bedrijven te stimuleren om te werken aan circulaire economie. Verder zijn er meerdere programma's opgezet, waarin bedrijven worden ondersteund om circulair te ontwerpen en circulaire producten en diensten op de markt te brengen. Deels is dit in samenhang met landelijke beleidsinstrumenten, zoals de CIRCO-trainingen, en deels zijn dit ook separate programma's, zoals het programma in Noord-Holland, waarbij bedrijven worden ondersteund in hun ontwikkeling en de businesscase (GO NH).

Verder proberen provincies kennis over de circulaire economie te verspreiden en wordt vanuit de regio input geleverd op het beleid van de centrale overheid. Provincies geven over het algemeen aan niet de mogelijkheden te hebben zelf wet- en regelgeving (bevoegdheid en/of capaciteit) op te stellen ter bevordering van de circulaire economie. Wel proberen ze circulaire bedrijven die tegen de grenzen van bestaande wet- en regelgeving lopen te ondersteunen.

Alle gemeenten in Nederland hebben beleid gericht op circulaire economie en/of afval. Gemeenten focussen met name op het circulair maken van de afvalketen. De gemeenten hebben ook een wettelijke taak rondom het ophalen van afval. Vooral nog lijkt het erop dat er bij gemeenten vooral wordt gekeken naar het stimuleren van de consument om beter afval te scheiden. Er worden weinig tot geen juridische instrumenten toegepast die breder aangrijpen dan de afvalfase. Wel worden er instrumenten ontwikkeld om partijen te helpen om met de huidige wet- en regelgeving om te gaan. Een voorbeeld is Circu Law, dat door de Gemeente Amsterdam is ontwikkeld. Ook voeren diverse gemeenten (vaak in samenwerking met havens) in Nederland een vestigingsbeleid waarbij bedrijven die werken met de afvalstromen van andere bedrijven in de regio, voorrang krijgen. Op het vlak van textiel is ook te zien dat gemeenten hun beleid rondom het inzamelen van textiel aanpassen om zo via het inzamelen meer te sturen op circulariteit in de textielketen.

Waterschappen spelen vooral een rol bij de terugwinning van grondstoffen uit rioolwater.⁴ Zij zijn hierbij sterk innovatief en kunnen momenteel veel grondstoffen (zoals fosfaat) terugwinnen uit de afvalstromen. Echter, het blijft lastig voor waterschappen om deze grondstoffen opnieuw op de markt te brengen, vanwege geldende wetgeving. Zo mag teruggewonnen fosfaat en struviet niet zomaar in de landbouw worden ingezet, vanwege de geldende wetgeving op het vlak van afval.

Tot slot spelen omgevingsdiensten een grote rol in het afvalbeleid. Zij gaan over vergunningen en handhaving op dit vlak. Hieronder valt bijvoorbeeld het al dan niet toekennen van de status 'einde afval'. Wanneer deze status is toegekend, kunnen materialen en producten opnieuw worden gebruikt in productieprocessen van bedrijven en hoeven ze niet als afval verwerkt te worden (Biemans & De Kruif, 2019). Uit diverse onderzoeken blijkt dat de omgevingsdiensten veel doen op het vlak van de circulaire economie, maar dat zij nog lang niet alle mogelijkheden die de wet biedt, benutten. Ten tweede blijkt dat de wetgeving volgens deze onderzoeken nog onvoldoende gericht is op hoogwaardige benutting van reststromen.

⁴ Zie ook www.unievanwaterschappen.nl/themas/circulaire-economie of www.cirkelregio-utrecht.nl/wp-content/uploads/2021/08.

Circulair inkopen

Alle decentrale overheden zetten zich in op het vlak van circulair inkopen. Gezamenlijk hebben provincies, waterschappen en gemeenten een grote inkoopmacht. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aanleggen van wegen, maar ook aanbestedingen rondom kantoorinrichting en het inzamelen van bijvoorbeeld textiel. De decentrale overheden wisselen hierin kennis uit en proberen de lat steeds hoger te leggen op dit vlak.

2.5 Conclusies

Landelijke schaal

- Het grootste deel van de instrumenten is gericht op het stimuleren van de circulaire economie. Het grootste deel van de ingezette instrumenten is niet normerend of beprijzend van aard.
- Het grootste deel van de meer stringente (normerende en beprijzende) instrumenten met een sterke prikkel zijn nog in verkenning en dus nog niet ingevoerd.
- De meer stringente instrumenten die wel zijn ingevoerd, komen ofwel voort uit de afvalwetgeving (LAP3) ofwel vanuit de SUP-richtlijn of het beleidskader rondom textiel.
- Er is relatief weinig beleid gericht op de gebruiksfase en dus de consument. Het beleid dat hier wel op is gericht, is vrijwel uitsluitend stimulerend van aard.
- Er is relatief weinig beleid dat beprijzend van aard is en een sterke prikkelwerking heeft die gericht is op de productie of de consument.
- Er is relatief veel (voldoende) beleid dat stimulerend van aard is en er is veel (voldoende) beleid dat gericht is op de afvalfase van producten.
- In Tabel 3 geven we met kleuren onze conclusies ten aanzien van de beleidsinstrumenten. De belangrijkste witte vlekken in het huidige voorgenomen en vastgestelde instrumentarium zijn:
 - zowel normerende als beprijzende instrumenten generiek over de ketenfasen;
 - normerende en beprijzende instrumenten gericht op de ontwerp- en productiefase;
 - normerende en beprijzende instrumenten gericht op de gebruiksfase.

Tabel 3 - Mogelijkheden voor aanvullende winst

	Normerend	Beprijzend	Stimulerend
Generiek over ketenfasen			
Ontwerp/productie			
Gebruik			
Afval			

Wit: Zeer veel aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

Groen: Aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

Europese schaal

- Op EU-niveau is een groot aantal instrumenten ingezet met een sterke prikkelwerking, die normerend van aard zijn. Van de instrumenten met een sterke prikkelwerking is al een groot deel vastgesteld.
- De instrumenten met een sterke prikkelwerking die zijn vastgesteld, zijn voor een belangrijk deel gericht op de afvalketen of op een combinatie van ketenschakels.
- Instrumenten met een meer stringente werking gericht op de consument/gebruiksfasen, zijn zeer beperkt.
- Kortom: normen voor de circulaire economie worden meer op Europees niveau vastgesteld dan op nationaal niveau. Dit heeft als voordeel dat er een level playing field ontstaat in de internationale keten.
- Er zijn meerdere instrumenten ingezet met een stringente werking, die een doorwerking hebben op de hele Europese markt. Echter, net als in Nederland is het grootste deel van de instrumenten nog gericht op de afvalfase van producten. We zien hierin wel een verschuiving in het nieuwe (voorgenomen) beleid, zoals de Ecodesign-richtlijn en de CSRD. Met name de Ecodesign-richtlijn is gericht op de ontwerp- en productiefase en heeft in potentie een sterke prikkelwerking. Daarnaast is ook de CSDD gericht op de productiefase. Instrumenten gericht op de consument (gebruiksfasen) zijn nog slechts in zeer beperkte mate ontwikkeld. Wel richt de voorgenomen richtlijn rondom *right to repair* zich hier voornamelijk op. Al deze instrumenten die meer stringent van aard zijn, waren bij de start van deze studie nog voorgenomen en nog niet vastgesteld. Inmiddels zijn deze instrumenten vlak voor de zomer vastgesteld, maar nog niet doorvertaald naar landelijk beleid.

Decentrale schaal

- Bijna alle decentrale overheden hebben een beleid op circulariteit.
- Vanuit gemeenten, omgevingsdiensten en waterschappen ligt hierbij met name een wettelijke taak rondom het inzamelen, circulair verwerken van afval en het al dan niet toekennen van de ‘einde afval’-status. Deze taak wordt actief vormgegeven, waarbij ingezette instrumenten die zich richten op productie of gebruik, grotendeels stimulerend van aard zijn. Ook ligt de focus nog niet op hoogwaardige verwerking van afvalstromen.
- Provincies kiezen bijna allemaal voor een rol op dit vlak. Acht van de elf provincies hebben een uitgebreide strategie of actieagenda circulaire economie met plannen van aanpak en diverse instrumenten. De provincies geven deze rol met name vorm met stimulerend beleid; subsidies, opzetten van netwerken, verspreiden van kennis, ondersteunen van lokaal mkb-beleid.
- De wettelijke taken die de provincies hebben, bevinden zich op het vlak van de fysieke leefomgeving. Hierin zien wij een aantal voorbeelden die gericht zijn op het ontwikkelen van een circulair vestigingsklimaat en vergunningverlening, die circulaire initiatieven versterken. Deze instrumenten worden al toegepast, maar grotendeels als een pilot.
- Een aantal instrumenten die meer stringent van aard zijn en die op decentraal niveau worden vormgegeven, zijn: het verbod op bepaalde reclames, vestigingsbeleid gericht op de circulaire economie en het beprijzingsbeleid rondom afval (meer betalen bij meer restafval). In alle gevallen zijn dit pilots of voorbeelden die op kleine schaal worden vormgegeven.
- Decentrale overheden zetten in op het vormgeven van circulair inkopen. Dit is momenteel nog niet zo krachtig dat partijen in de keten dit ervaren als een sterke prikkel (Versnellingshuis, 2024).⁵

⁵ Zie Rode Draden 2024.

Algemeen

We kunnen dus concluderen dat het huidige beleid met een sterke prikkelwerking vooral ingrijpt op de afvalfase, en er op de rest van de keten vooral stimulerend beleid wordt gevoerd. Hoewel stimulerend beleid ook noodzakelijk is, kunnen we stellen dat normerend en/of beprijzend beleid noodzakelijk is voor de circulaire transitie. De ICER 2023 stelt dat er meer ‘dwang en drang’ nodig is voor de circulaire transitie, omdat er steeds meer grondstoffen worden gebruikt en het halen van de doelen voor 2030 steeds verder uit beeld dreigt te raken. Daarmee is stimulerend beleid wel belangrijk, maar niet afdoende. Het ‘dwang en drang’ moet zich vooral richten op bereiken van minder materiaalgebruik, een langere levensduur en minder productie en consumptie. Beleid op de afvalfase geeft hierbij geen of niet afdoende prikkels. Beleid gericht op de afvalfase leidt immers niet tot minder productie en consumptie of tot minder materiaalgebruik in producten of meer hergebruik en duurzaam productontwerp (design for recycling). We kunnen dus concluderen dat alleen stringent beleid gericht op de afvalfase niet afdoende is. Met name meer stringent beleid gericht op de productie- en de gebruiksfase kan in dit kader effectief zijn.

We concluderen daarom dat beleid met een sterke prikkelwerking vooral nodig is in de productie- en gebruiksfase. Dit hanteren we daarom als uitgangspunt bij de uitwerking van mogelijke aanvullende beleidsinstrumenten in Hoofdstuk 3 en 4.⁶

⁶ We claimen in deze studie niet om de optimale instrumentenmix te kunnen presenteren. Het kan immers best zo zijn dat een beprijzend instrument overbodig wordt als er al een strenge norm geldt. Daarbij is er ook nog echt wel effectief aanvullend afvalbeleid te bedenken en/of aanvullende stimulerende instrumenten. We geven alleen voorbeelden van beprijzende en normerende instrumenten gericht op het begin van de keten, omdat we zien dat daar de meeste leemten en kansen liggen.

3 Verkenning aanvullende beleidsinstrumenten

3.1 Afbakening en uitgangspunten

In dit hoofdstuk presenteren we aanvullende beleidsinstrumenten ten opzichte van het huidige instrumentarium dat in voorgaand hoofdstuk is geïdentificeerd. Dit kunnen instrumenten zijn die al in het buitenland worden toegepast (en daarmee in de praktijk ‘bewezen’ zijn) of instrumenten die (naar ons weten) nog nergens zijn geïmplementeerd. Het kan gaan om nieuwe instrumenten voor Nederland of aanpassing van bestaand instrumentarium.

We kijken specifiek naar voorbeelden van beleidsinstrumenten die de witte vlekken uit Hoofdstuk 2 invullen (zie Paragraaf 2.4). Het gaat daarbij om:

- voorbeelden van normerende instrumenten gericht op de ontwerp- en productiefase (Paragraaf 3.2) en de gebruiksfase (Paragraaf 3.3);
- voorbeelden van beprijzende instrumenten gericht op de ontwerp- en productiefase (Paragraaf 3.4) en de gebruiksfase (Paragraaf 3.5);
- voorbeelden instrumenten generiek over de ketenfasen (Paragraaf 3.6).

We willen echter benadrukken dat, alhoewel de focus ligt op de ‘witte vlekken’ uit Hoofdstuk 2, er ook nog steeds effectieve (aanvullende) instrumenten mogelijk zijn op gebieden waar al veel beleid is, zoals het afvalbeleid. De instrumenten die we presenteren in dit hoofdstuk, moeten dus worden gezien als voorbeelden van instrumenten op gebieden waar tot nu toe veel beleidsleemten zijn.

Toekomstig Europees beleid via de Ecodesign-verordening

De Ecodesign-verordening (ESPR) is een kaderverordening. Dit betekent dat er via gedelegeerde handelingen specifieke vereisten inzake ecologisch ontwerp kunnen worden gesteld aan producten en productgroepen. Lidstaten zijn verplicht om deze vereisten in te voeren en hoeven daarvoor zelf geen beleid te maken.

De ESPR is ingegaan op 18 juli 2024, de Europese Commissie heeft tot maart 2025 de tijd om voor de drie jaar daarna te bepalen. Vooralsnog worden daarbij de volgende productgroepen als prioriteit gezien: ijzer en staal, aluminium, textiel, meubilair (inclusief matrassen), banden, wasmiddel, verf, smeermiddelen, chemicaliën, energiereleerde producten en ICT-producten, elektronica.

De nu uitgefaseerde Ecodesign-richtlijn 2009/125 zette al specifieke eisen voor energiegebruikende producten. Echter, alles wat binnen deze richtlijn specifiek is aangepast, staat ook op de prioriteitenlijst voor de ESPR.

Dit resulteert in het feit dat Nederland geen beleid kan maken op een bepaald onderwerp wanneer dit in de ESPR wordt geregeld. Echter, in de praktijk geldt dit alleen als de productgroep in de ESPR een gedelegeerde handeling heeft. Ook is het mogelijk om op nationaal niveau beleid te maken voor productgroepen die na maart 2025 niet op het ESPR-werkplan staan.

3.2 Voorbeelden van normerende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase

Op basis van literatuuranalyse, interviews, een brainstormsessie met wetenschappers en een oproep op LinkedIn hebben we in totaal achttien voorbeelden van beleidsinstrumenten gevonden die normerend van aard zijn en zich ook richten op de ontwerp- en productiefase. Tabel 4 geeft het overzicht weer.

Tabel 4 - Overzicht voorbeelden van normerende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase

Omschrijving instrument	Type beleidsinstrument	Al geïmplementeerd in buitenland?	Schaalniveau
Verbod op geplande veroudering ⁷	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	Norm	Nee	EU
Norm voor een verplicht aandeel duurzaam beton	Norm	Nee	NL
Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen ⁸	Norm	Ja, Spanje	NL
Verbod op gebruik van wegwerpplastic ⁹	Norm	Ja, Zuid-Korea	NL
Passende normen voor gebruik post-consumer recycalaat	Norm	Ja, Verenigde Staten	EU/NL
Norm voor verplicht aandeel recycalaat in textiel (al dan niet in het kader van UPV)	Norm	Nee	NL
Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu's – plastic confetti 	Norm	Ja, Frankrijk	EU/NL
Vervang wegwerpservies in fastfoodrestaurants door herbruikbaar servies	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verbod op etiketten die rechtstreeks op sommige verse groenten en fruit worden geplakt	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verbod op pers- en reclamepublicaties met plasticfolie	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verbod op plastic verwarmingscontainers voor baby's en jonge kinderen	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verplicht het verstrekken van informatie over producten die endocriene verstoorders bevatten	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verbod op de verspreiding van ongevraagd gedrukt reclamemateriaal dat minerale oliën bevat	Norm	Ja, Frankrijk	NL

⁷ Geplande veroudering wordt ook aangepakt via Artikel 5.2 van de ESPR. Dit geldt echter alleen voor de productgroepen waar een Delegated Act voor is opgezet.

⁸ De ESPR stelt dat ‘de beschikbaarheid van onderdelen’ inbegrepen is in de Ecodesign-vereisten voor bepaalde productgroepen. Voor sommige productgroepen met een recente update van de regelgeving gelden er binnenkort verplichtingen over de beschikbaarheid van onderdelen (bijvoorbeeld vanaf 2025: zeven jaar voor telefoons en tien jaar voor wasmachines). Voor eerder gereguleerde producten geldt dit niet, al staan deze producten ook op de prioriteitenlijst van ESPR om te zorgen dat dit via een review alsnog gebeurt. Voor het grote aantal producten dat geen vereisten heeft via de ingetrokken Ecodesign-richtlijn, zullen er pas verplichtingen zijn zodra er Delegated Acts zijn opgesteld voor deze specifieke productgroepen.

⁹ [Perma | Press Release](#)

Omschrijving instrument	Type beleids-instrument	Al geïmplementeerd in buitenland?	Schaalniveau
Verbod op het systematisch printen van bonnetjes	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verbod op plastic verpakkingen voor groente en fruit	Norm	Ja, Frankrijk/ Luxemburg	NL
Verplichting microvezelfilter in wasmachines ¹⁰	Norm	Ja, Frankrijk/ Luxemburg	NL
Kwantitatieve norm opnemen voor maximaal gewicht verpakkingen van een productverpakking-combinatie, de rest uifaseren	Norm	Nee	EU

Een groot deel van deze instrumenten, veertien, is al in het buitenland geïmplementeerd. Veruit de meeste zijn geïmplementeerd in Frankrijk, dat wordt gezien als één van de koplopers op het gebied van het circulaire economiebeleid.¹¹

3.3 Voorbeelden van normerende instrumenten gericht op gebruiksfase

Naast normerende instrumenten gericht op de ontwerp- en productiefase zijn er ook voorbeelden van normerende instrumenten die zich richten op de gebruiksfase. Hiervoor hebben we vier verschillende instrumenten geïdentificeerd.

Twee instrumenten (een eiwitnorm en het verplicht vergoeden van reparatie als eerste optie door verzekeraars) zijn nog niet geïmplementeerd in het buitenland, de overige drie instrumenten wel.

Tabel 5 - Overzicht voorbeelden van normerende instrumenten gericht op gebruiksfase

Omschrijving instrument	Type beleids-instrument	Al geïmplementeerd?	Schaalniveau
Verleng de minimale wettelijke garantietermijn (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar) ¹²	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	Norm	Nee	NL
Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	Norm	Nee	NL
Verplicht informatie over de wettelijke garantie	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verplicht informatie over de levensduur van computers en telefoons, inclusief informatie over de duur waarin software-updates beschikbaar zijn voor de specifieke versie	Norm	Ja, Frankrijk	NL

¹⁰ Wasmachines zijn momenteel gereguleerd via de EU-regulering 2019/2023. Microvezelfilters zijn vooralsnog niet gereguleerd, maar er is wel een review voor 2025 gepland om hiermee aan de slag te gaan.

¹¹ Bron: interview EEA.

¹² [Garantie en bedenktijd | Consumer Law Ready - Your Europe \(europa.eu\)](https://europa.eu/garantie-en-bedenktijd)

3.4 Voorbeelden van beprijzende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase

Er zijn acht voorbeelden van beprijzende instrumenten geïdentificeerd die zich richten op de ontwerp- en productiefase. Het gaat hierbij om gedifferentieerde tarieven binnen UPV, een exploitatiesubsidie, feedstockheffing, een teruggave van de toegevoegdewaardebelasting, belasting op verpakkingen, een algemene btw-verhoging, belasting op grind en een tableware tax.

Tabel 6 - Overzicht voorbeelden van beprijzende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase

Omschrijving instrument	Type beleidsinstrument	Al geïmplementeerd?	Schaalniveau
Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	Heffing	Ja, Frankrijk	NL
Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	Subsidie	Nee	NL
Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	Heffing	Nee	NL
Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	Belasting	Ja, China	NL
Belasting op verpakkingen	Belasting	Ja, Italië, Spanje, Verenigd Koninkrijk, Letland	NL
Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieu-impact	Belasting	Nee	NL
Belasting op grind	Beprijzend	Ja, Zweden	NL
Tableware tax, gedifferentieerd naar materiaal	Heffing	Ja, Letland	NL

3.5 Voorbeelden van beprijzende instrumenten gericht op gebruiksfase

Er zijn twaalf voorbeelden van mogelijke additionele, beprijzende beleidsinstrumenten geïnventariseerd, die ingrijpen op de gebruiksfase van een product. Vrijwel alle instrumenten zijn in het buitenland al van toepassing. In veel gevallen gaat het om statiegeld en het stimuleren van reparaties door middel van vouchers of fondsen.

Tabel 7 - Overzicht voorbeelden van beprijzende instrumenten gericht op gebruiksfase

Omschrijving instrument	Type beleidsinstrument	Al geïmplementeerd?	Schaalniveau
Btw-vrijstelling verkoop (of verlaging btw) op verkoop tweedehands producten door sociale ondernemingen	Belasting	Ja, Frankrijk/België	NL
Statiegeld op wegwerpbekers	Statiegeld	Ja, Zuid-Korea	NL
Statiegeld op textiel	Statiegeld	Ja, Lahti (Finland)	NL
Statiegeld op drankenkartons	Statiegeld	Ja, Canada	NL
Financiering repaircafés uit afvalstoffenheffing	Subsidie	Ja, Polen	NL
Reparatievoucher	Subsidie	Ja, Oostenrijk	NL/DC
Fonds waar elektronica-industrie geld in moet stoppen en waar reparatie uit gesubsidieerd wordt	Subsidie	Ja, Frankrijk (onderdeel UPV)	NL

Omschrijving instrument	Type beleidsinstrument	Al geïmplementeerd?	Schaalniveau
Richt fondsen op voor hergebruik met jaarlijks meer dan € 50 miljoen	Subsidie	Ja, Frankrijk	NL
Maak medische hulpmiddelen voor mensen met beperkte mobiliteit toegankelijker en milieuvriendelijker	Subsidie	Ja, Frankrijk	NL
Creëer fondsen voor reparaties	Subsidie	Ja, Frankrijk	NL
Btw-verlaging op reparaties van spullen	Belasting	Ja, Zweden	NL
Consumptiebelasting op vlees en zuivel	Belasting	Nee	NL

3.6 Voorbeelden van instrumenten die van toepassing zijn op meerdere ketenfasen

Er is ook beleid mogelijk op meer overkoepelend niveau. Dit houdt in dat het over de verschillende ketenfasen heen gaat. Tabel 8 geeft de voorbeelden van additionele (meer generieke) beleidsinstrumenten weer. In deze tabel zijn de beprijzende en de normerende instrumenten samengevoegd.

Het gaat in totaal om tien instrumenten, bijvoorbeeld belastingen, UPV's en het verlengen van de verplichte garantieperiode. Daarnaast is er ook een tweetal instrumenten zowel normerend als informerend van aard:

- verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten;
- hervorm de werking van sectoren, zodat de vervuiler betaalt (stel meetbare doelen aan bedrijven op gebied van herstel, hergebruik, reparatie en ecodesign).

Tabel 8 - Overzicht voorbeelden van normerende en beprijzende instrumenten die van invloed zijn op verschillende ketenfasen

Omschrijving instrument	Type beleidsinstrument	Al geïmplementeerd?	Schaalniveau
Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	Norm	Nee	NL
Verplicht aandeel groen financieren door banken	Norm	Nee	NL
Hervorm de werking van sectoren, zodat de vervuiler betaalt (stel meetbare doelen aan bedrijven op gebied van herstel, hergebruik, reparatie en ecodesign)	Norm/ informatievoorziening	Ja, Frankrijk	NL
Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	Norm/ informatievoorziening	Ja, Frankrijk	NL
Total cost of ownership (TCO) als economische prijsparameter bij inkoop overheden (kosten over de gehele levensduur in plaats van alleen de aankoopkosten)	Norm	Ja, Denemarken	NL/DC

Omschrijving instrument	Type beleidsinstrument	Al geïmplementeerd?	Schaalniveau
Uitbreiding van de Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Verplicht openbare instellingen om te voorzien in waterfonteinen (gratis drinkwater, aangezien er geen gratis plastic flessen meer mogen worden uitgedeeld)	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Zorg voor volledige naleving van het verbod op het verstrekken van plastic tassen	Norm	Ja, Frankrijk	NL
Inkoopbeleid overheid aanscherpen (van vrijwilligheid naar harde afspraken), uitbreiden met bedrijfsleven en financiers	Norm	Nee	NL
Verbod van reclame op auto's	Norm	Ja, Luxemburg	NL

3.7 Conclusie

In totaal hebben we meer dan 53 voorbeelden van beleidsinstrumenten geïnventariseerd, die zich richten op de witte vlekken. Het gaat hierbij om normerende en beprijzende instrumenten, veelal gericht op de ontwerp- en productiefase en de gebruiksfase. Stimulerende beleidsinstrumenten of instrumenten gericht op de afvalfase hebben we niet meegenomen. Deze staan voor de volledigheid wel in Bijlage A.

Tabel 9 - Aantal geïnventariseerde instrumenten

Categorie	Aantal instrumenten
Normerende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase	18
Normerende instrumenten gericht op gebruiksfase	5
Beprijzende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase	8
Beprijzende instrumenten gericht op gebruiksfase	12
Normerende en beprijzende instrumenten gericht op meer generieke/overkoepelende ketenschakels	10
Totaal	53

4 Selectie van beleidsinstrumenten

4.1 Selectie aanvullend instrumentarium

Uit de groslijst uit Hoofdstuk 3 hebben we 26 instrumenten geselecteerd voor een effectbeoordeling. We hebben hierbij een selectie gemaakt van instrumenten die aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Generieke instrumenten met een potentiële grote prikkel. In theorie hebben generieke instrumenten met een grote prikkelwerking namelijk een grote positieve milieu-impact, omdat het instrument ingrijpt op meerdere sectoren.
- Specifieke instrumenten die van toepassing zijn op een sector met een grote milieu-impact (bijvoorbeeld textiel, elektronica of meubels) en ook een grote potentiële prikkel hebben.
- Daarnaast hebben we gekeken of hiermee alle witte vlekken worden ingevuld en er per witte vlek een aantal instrumenten worden meegenomen.

Vervolgens hebben we de lijst met instrumenten, in overleg met opdrachtgever en klankbordgroep, aangescherpt. De volgende wijzigingen zijn doorgevoerd:

- Een aantal specifieke instrumenten is meer generiek beschreven, zodat de potentiële milieuwinst groter wordt.
- Het instrument ‘circulair inkopen’ wordt meer specifiek beschreven.
- De eiwittransitie wordt toegevoegd.

De instrumenten zijn in Tabel 8 gepresenteerd. In Bijlage B hebben we de volledige lijst uit Hoofdstuk 3 gepresenteerd en aangegeven waarom instrumenten wel of niet zijn geselecteerd.

Tabel 10 - Selectie aanvullende instrumenten

Witte vlek	Scope	Nr.	Omschrijving beleidsinstrument
Normerende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase	Generiek	1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie
		2	Verbod op geplande veroudering
		3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen
		4	Passende normen gebruik post-consumer recyclaat
		5	Norm voor verplicht aandeel recyclaat (bijvoorbeeld in textiel, al dan niet binnen UPV)
		6	Norm voor best-practice product(ontwerp), de rest uitfaseren
	Specifiek	7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic
		8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti
Normerende instrumenten gericht op gebruiksfase	Generiek	9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars
		10	Verleng de minimale wettelijke garantietermijn (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)
	Specifiek	11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten
Beprijzende instrumenten gericht op ontwerp- en productiefase	Generiek	12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV
		13	Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten

Witte vlek	Scope	Nr.	Omschrijving beleidsinstrument
		14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++
		15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen
		16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieu-impact
Beprijzende instrumenten gericht op gebruiksfase	Specifiek	17	Belasting op verpakkingen
	Generiek	18	Creëer fondsen voor reparaties
		19	Creëer fondsen voor hergebruik
	Specifiek	20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees
		21	Statiegeld op wegwerpbekers
22		Statiegeld op textiel	
Normerende en beprijzende instrumenten die van invloed zijn op verschillende ketenfasen	Generiek	23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)
		24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden
		25	Verplicht aandeel groen financieren door banken
	Specifiek	26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten

4.2 Verbetering bestaand instrumentarium

In Tabel 10 is deels meegenomen hoe bestaand instrumentarium verbeterd kan worden. Een voorbeeld is een verplicht aandeel recycelaat in nieuwe textielproducten (al dan niet in het kader van UPV). Bestaand beleid kan echter ook effectiever worden door de prikkelwerking te versterken, bijvoorbeeld door strengere normen in te stellen of belastingen te verhogen. In theorie zou dit kunnen voor alle bestaande instrumenten.

Het is in het kader van dit onderzoek niet mogelijk geweest om voor alle geïnventariseerde beleidsinstrumenten (120+) te beoordelen welke prikkelversterking mogelijk is en welke milieuwinst hiermee samenhangt. Wel kunnen we, op basis van een studie naar de effecten van het NPCE (CE Delft, 2024), voor een aantal geselecteerde (pakketten van) beoordeelde beleidsinstrumenten onderzoeken of verdere aanscherping mogelijk zou kunnen zijn. Hierbij tekenen we aan dat de prikkelwerking van de instrumenten in het NPCE nog niet allemaal (wettelijk) zijn vastgelegd, en dat we in de effectbeoordeling voor sommige instrumenten zelf aannames hebben gedaan over de prikkelwerking. De (aangenomen) prikkelwerking en effecten van maatregelenpakketten in het NPCE zijn weergegeven in Tabel 11.

Tabel 11 - Prikkelwerking en effecten van geselecteerde maatregelenpakketten NPCE ¹³

Pakket	Prikkelwerking belangrijkste instrument in pakket	Effect op CO ₂ -uitstoot mondiaal (kton CO ₂ -eq.)	Effecten op biodiversiteit	Overige milieuwinst
Plastics	25%- 30% norm recycleat/biobased	-120 tot -750	+	N.b.
Duurzame inkoop grond-, weg- en waterbouw	Meerdere prikkels, zoals hergebruik van liggers en asfaltmengels voorbij 30% recycleat	-1.000 tot -1.500	+	N.b.
Textiel	15% hergebruik, 33% vezel-tot-vezel-recycling	-760 tot -800	++	80.000 hectare minder landgebruik, 250.000 m ³ waterbesparing
Meubels	20% extra hergebruik	-30 tot -60	+	N.b.
Luiers	25% recycling	-40 tot -50	+	N.b.
Afvalverbrandingsinstallaties	Meerdere prikkels, zoals onderzoek naar verhoging afvalstoffenbelasting	0 tot -800	+	15.000 kg fijnstofreductie, 21 kg minder lood
Gebouwen	30% biobased materialen	-325 tot -650	+	N.b.
Verlenging levensduur producten	25% verplicht aandeel tweedehands in retail	-1.350 tot -2.700	++	N.b.
Meer recycling wind op zee	Hoogst haalbare recycling %	-100 tot -160	+	N.b.
Totaal (afgerond)		-3.900 tot -6.900		

N.b. = niet bekend.

Bron: (CE Delft & KplusV, 2024).

Instrumenten met potentieel de grootste milieuwinst, zijn: een verplicht aandeel tweedehands in de retail, duurzaam inkopen in de GWW-sector, de UPV Textiel, het actieprogramma voor biobased bouwen, plastics en instrumenten gericht op AVI's (zoals een onderzoek naar verhogen van de afvalstoffenbelasting) en meer recycling wind op zee. Een relatief kleinere milieuwinst wordt bereikt door UPV Meubels en UPV Luiers. Verdere aanscherping van deze doelen kan behulpzaam zijn, maar zorgt niet voor de grootste milieuwinst (tenzij de doelstelling extreem wordt opgehoogd).

Van de maatregelen met een grote milieuwinst lijkt het technisch haalbaar om de doelen in de UPV Textiel op te hogen, maar nader onderzoek is noodzakelijk om dit vast te stellen. Bij de invoering van bijvoorbeeld een statiegeldsysteem zou het wellicht mogelijk kunnen zijn om het aandeel hergebruik te verhogen, omdat er meer apart wordt ingezameld en kleding minder vervuild raakt. Overigens zou ook voor andere UPV's onderzocht kunnen worden of de doelen omhoog kunnen (bijvoorbeeld elektronica).

¹³ In de effectbedoordeling van het NPCE is ook de bossenstrategie doorgerekend. De bossenstrategie betreft beleid voor toename van bos en herstel van natuur in Nederland. Omdat dit beleid op het grensvlak van natuurbeleid en circulaire economie ligt, hebben we de beleidsinstrumenten van dit pakket maatregelen niet meegenomen in deze studie.

Voor de circulaire-plasticsnorm is het verder aanscherpen van de doelen moeilijker, maar niet onmogelijk. Er is weliswaar onvoldoende recycalaat in Nederland beschikbaar om de doelen verder op te hogen (zie (CE Delft & KplusV, 2024)), maar wel zou een apart doel voor biobased plastics in de verplichting kunnen worden ingesteld.

Aanscherping van de prikkelwerking in de overige instrumenten beoordelen we als ‘lastig’, omdat:

- Het ophogen van de doelstelling voor biobased materialen in gebouwen zeer uitdagend is voor 2030. De huidige voorgestelde doelen (30%) zijn, volgens experts, al zeer ambitieus.
- Het aanscherpen van de doelen voor duurzame inkoop in de GWW-sector ook uitdagend is. In het NPCE zijn namelijk al de effecten doorgerekend van zowel laaghangend fruit als meer ambitieuze maatregelen.
- Het instrument ‘verplicht aandeel tweedehands bij de retail’ nog in een zeer verkennende fase is. In de effectbeoordeling van het NPCE hebben we gerekend met een verplicht aandeel van 25%. We verwachten dat alle zeilen moeten worden bijgezet om dit in 2030 te realiseren.

We stellen daarom voor om (1) aanscherping van de doelen in de UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's) en (2) een aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm aanvullend mee te nemen in de selectie van instrumenten voor de beoordeling in Hoofdstuk 5. Hierbij dient in ogenschouw genomen te worden dat deze instrumenten net nieuw zijn (UPV Textiel) of nog moeten worden vastgesteld (Nationale Plastics Norm) en de haalbaarheid hiervan nog verder moet worden onderzocht.

4.3 Conclusie

Op basis van voorgaande analyse nemen we de volgende shortlist mee. De effecten van deze beleidsinstrumenten worden in Hoofdstuk 5 weergegeven.

Tabel 12 - Shortlist

Nr.	Instrument
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie
2	Verbod op geplande veroudering
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen
4	Passende normen gebruik post-consumer recycalaat
5	Norm voor verplicht aandeel recycalaat in textiel (al dan niet binnen UPV)
6	Norm voor best-practice product(ontwerp), de rest uitfaseren
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV
13	Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++
15	Feedstockheffing
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk
17	Belasting op verpakkingen
18	Creëer fondsen voor reparaties

Nr.	Instrument
19	Creëer fondsen voor hergebruik
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees
21	Statiegeld op wegwerpbekers
22	Statiegeld op textiel
23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij mede-overheden
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)
28	Aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm

5 Effecten van beleidsinstrumenten

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we de kwalitatieve effecten van de beleidsinstrumenten weer. Deze hebben we kwalitatief beoordeeld (++ , + , 0 , - , --). Waar mogelijk hebben we een kwantitatieve beoordeling gemaakt van het effect. De effecten zijn onderverdeeld naar:

- milieueffecten (klimaat, vervuiling en biodiversiteit);
- economische effecten (leveringsrisico's en concurrentiepositie economische sectoren);
- sociale effecten (aanvaardbaarheid);
- verdelingseffecten (rechtvaardigheid).

5.2 Overzicht effecten

Een overzicht van de effecten is gepresenteerd in Tabel 13. Een toelichting van de beoordelingen per maatregel is opgenomen in Bijlage C t/m I.

Tabel 13 - Effectbeoordeling geselecteerde beleidsinstrumenten

Nr.	Instrument	Milieueffecten *			Economische effecten		Verdelingseffecten	
		Klimaat	Vervuiling	Bio-diversiteit	Primair materialengebruik	Concurrentiepositie economische sectoren **	Aanvaardbaarheid	Rechtvaardigheid
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	++	+	++	+	0	+	0
2	Verbod op geplande veroudering	+	+	+	+	0	++	++
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	+	+	+	+	0	++	+
4	Europese passende normen gebruik post-consumer recyclelaat	+	+	+	+	0	++	+
5	Norm voor verplicht aandeel recyclelaat textiel (al dan niet binnen UPV)	+	++	++	+	0	+	0
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	++	++	++	+	0	+	+
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	+	+	+	+	0	-	0
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic	+	+	+	+	0	0	0
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	+	+	+	+	0	0	+
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	+	+	+	+	0	+	+
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	++	++	++	+	0	-	+
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	+	+	+	+	0	+	+
13	Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	+	+	+	+	0	++	0
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	++	+	++	+	0	++	0
15	Europese feedstockheffing	+	+	+	+	-	--	0
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	++	++	++	+	0	--	-
17	Belasting op verpakkingen	+	+	+	+	0	-	0
18	Creëer fondsen voor reparaties	+	+	+	+	0	+	++
19	Creëer fondsen voor hergebruik	+	+	+	+	0	+	++
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	++	++	++	+	0	--	-
21	Statiegeld op wegwerpbekers	+	+	+	+	0	0	+
22	Statiegeld op textiel	+	+	+	+	0	0	+
23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	+	+	+	+	0	+	0
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	+	+	+	+	0	++	0

Nr.	Instrument	Milieueffecten *			Economische effecten		Verdelingseffecten	
		Klimaat	Vervuiling	Bio-diversiteit	Primair materialengebruik	Concurrentiepositie economische sectoren **	Aanvaardbaarheid	Rechtvaardigheid
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	++	++	++	+	–	+	+
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten	+	+	+	+	0	+	+
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	+	++	++	+	0	+	0
28	Aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm	+	0	+	+	–	–	–

* Omdat de instrumenten veelal nog niet concreet zijn uitgewerkt, kunnen we alleen heel globaal beoordelen (expert judgement). Bij de beoordeling van de milieuwinst hebben we de volgende systematiek gehanteerd: de instrumenten hebben een positief milieueffect (+) en zeer positief (++) bij:

- Uitzonderlijk grote klimaatwinst (ordegrootte Mtonnen CO₂-winst).
- Uitzonderlijk grote biodiversiteitswinst: koppelt mee als klimaat ++ heeft, omdat klimaatverandering een belangrijke driver is van biodiversiteitsverlies, bij maatregelen gericht op vlees, zuivel en textiel (landgebruik, pesticidengebruik) en generieke maatregelen (alles verplicht duurzamer ontwerpen, btw milieuvriendelijk omhoog).
- Uitzonderlijk grote overige milieuwinst: dit is bij maatregelen gericht op vlees, zuivel en textiel en ook hele generieke maatregelen (alles verplicht duurzamer ontwerpen, btw milieuvriendelijk omhoog).

** Veel van de instrumenten scoren neutraal op effecten op concurrentiepositie, omdat de instrumenten op Europees niveau worden ingevoerd of op het niveau van eindproducten, waardoor ook geïmporteerde producten onderhevig zijn aan het instrument.

Milieueffecten

Klimaatwinst

De tabel laat zien dat alle instrumenten leiden tot klimaatwinst. Een aantal instrumenten springen er opvallend positief uit. Zo kan een Europese norm voor duurzame koolstof in de chemische industrie leiden tot een emissiereductie van 1,1 tot 6,1 Mton in de Nederlandse industrie (bij een verplicht aandeel duurzaam van 20% tot 30%). Dit is alleen het Nederlandse aandeel, de emissiereductie in de gehele Europese industrie is nog veel groter.

Ook instrumenten gericht op de vervanging van dierlijke naar plantaardige eiwitten hebben een groter positief klimaateffect dan gemiddeld. Het gaat om een norm voor plantaardige eiwitten in supermarkten en een belasting op vlees en zuivel. Een belasting van € 2 tot € 6 per kg vlees kan leiden tot een klimaatwinst van 4,2 Mton (waarvan 2,7 Mton in Nederland).

Een ander instrument met potentieel grote klimaatwinst is een grootschalige exploitatie-subsidie voor circulaire en biobased technieken. Een exploitatiesubsidieregeling à la de SDE++¹⁴, waarbij jaarlijks € 500 miljoen beschikbaar wordt gesteld, kan leiden tot een mondiale klimaatwinst van 3,3 tot 5,6 Mton per jaar.

Ook algemene btw-verhoging, waarbij circulaire producten worden uitgezonderd, heeft een zeer brede scope, waardoor het effect in potentie ook zeer groot kan zijn. Dit geldt ook voor een verplicht aandeel financiering voor circulaire projecten door banken, waarbij de scope in potentie investeringen in de gehele economie kan omvatten. De klimaatwinst van deze instrumenten is nog niet gekwantificeerd in eerdere studies, maar is in potentie groot.

De inzet van biobased materialen kan in potentie een negatieve impact hebben op biodiversiteit als het leidt tot meer landgebruik. Daarom is het belangrijk dat alleen gecertificeerde biograndstoffen worden ingezet.

Vervuiling

Voor alle instrumenten geldt dat een vermindering van de inzet van primaire materialen de vervuiling over de gehele levenscyclus van materialen en producten kan verminderen. Bij meer hoogwaardige verwerking staat hier wel uitstoot tegenover bij de recycling-processen, maar die zijn per saldo minder dan de vermeden emissies van primaire productie.

Met name instrumenten gericht op textiel en voedsel scoren positief op vermeden vervuiling, door minder uitstoot van ammoniak, fijnstof en pesticiden. Hierbij geldt dat maatregelen met een brede scope (normeren best-practice productontwerp, algehele btw-verhoging en verplicht aandeel groen financieren), die zowel voedsel, kleding als overige productgroepen kunnen betreffen, een grote positieve impact kunnen hebben.

Biodiversiteit

Instrumenten die leiden tot klimaatwinst, dragen ook positief bij aan biodiversiteit, omdat klimaatverandering één van de grote drivers is van verlies aan biodiversiteit. Vrijwel alle instrumenten hebben daarom een positieve impact op biodiversiteit. Instrumenten die zeer positief scoren op klimaat (++), scoren ook zeer positief op biodiversiteit (++). Daarnaast

¹⁴ De regeling moet gemeen hebben met de SDE++ dat de onrendabele top van investeringen wordt overbrugd.

scoren instrumenten gericht op stimuleren van plantaardige eiwitten en verduurzaming van textiel zeer positief. Vlees en zuivelproductie hebben mondiaal gezien een grote impact op landgebruik en daarmee op verlies aan biodiversiteit. Ook katoenteelt vergt veel landgebruik, waardoor instrumenten gericht op vermindering hiervan meer dan gemiddeld positief scoren. Maatregelen met een brede scope (normeren best-practice productontwerp, algehele btw-verhoging en verplicht aandeel groen financieren) die zowel voedsel, kleding als overige productgroepen kunnen betreffen, kunnen een grote positieve impact hebben op zowel klimaat, overige emissies als biodiversiteit.

Economische effecten

Concurrentiepositie economische sectoren

Vrijwel alle instrumenten zijn neutraal beoordeeld op het effect op de concurrentiepositie van sectoren. Er zijn effecten op de concurrentiepositie als er een kostenverhoging optreedt voor het Nederlandse of Europese bedrijfsleven, terwijl dit niet het geval is voor concurrenten buiten Nederland of de EU.

Bij vrijwel alle instrumenten geldt echter dat het level playing field niet wordt aangetast, omdat de normen of belastingen ook gelden voor concurrenten in het buitenland. Veel van de eisen worden of Europees ingevoerd of grijpen aan op productniveau, zoals bijvoorbeeld bij de uitgebreide productenverantwoordelijkheid, waardoor ook de import van producten onderhevig zijn aan de norm.

Bij een aantal instrumenten is dit niet het geval:

- Een feedstockheffing zal leiden tot een verslechtering van de concurrentiepositie van Europese fossiele bedrijven, omdat deze niet geldt voor buiten de EU.
- Ook een verplicht aandeel duurzaam koolstof leidt tot een verslechtering van de concurrentiepositie, mits dit wordt gecompenseerd door een CBAM-achtig mechanisme.
- Een verplichting voor een aandeel groen financieren kan ervoor zorgen dat de Nederlandse/Europese bancaire sector in minder rendabele projecten kan investeren dan concurrenten in het buitenland.
- Een verplicht aandeel biobased in de circulaire plasticsnorm kan ertoe leiden dat de concurrentiepositie van Nederlandse verwerkers van plastics verslechtert ten opzichte van buitenlandse concurrenten.

Hier staat tegenover dat er ook positieve effecten optreden voor circulaire bedrijven, en economische voordelen. Een voorbeeld is de recyclingindustrie voor plastics, die momenteel zwaar onder druk staat door de goedkope fossiele plastics, waardoor Nederland het risico loopt zijn koploperpositie kwijt te raken.

Primair materiaalgebruik

De instrumenten leiden tot een vermindering van primair materiaalgebruik. Dit kan met de verschillende circulariteitsknoppen, door minder gebruik van materialen, door producten langer te gebruiken, materialen hoogwaardig te verwerken en door substitutie. Vermindering van primair materiaalgebruik is een beoogd effect van de circulaire economie en is voor alle instrumenten positief beoordeeld. Hierbij plaatsen we de kanttekening dat we in dit onderzoek geen specifieke beoordeling hebben gemaakt van de absolute beschikbaarheid van materialen, herkomst en betrouwbaarheid van levering (geopolitiek).

Bij instrumenten waarbij substitutie van materialen wordt gestimuleerd, is een aandachtspunt dat de afhankelijkheid van biotische grondstoffen toeneemt. Zo worden we bij het gebruik van bioplastics minder afhankelijk van fossiele plastics (olie), maar wel meer van biogene import, omdat het onwaarschijnlijk is dat grote hoeveelheden suikerbieten (meer voor de hand liggende grondstof) op Nederlands grondgebied worden geteeld.

Verdelingseffecten

De verdelingseffecten zijn onderverdeeld in aanvaardbaarheid en rechtvaardigheid.

Aanvaardbaarheid

De aanvaardbaarheid voor bedrijven hangt sterk samen met de effecten op de concurrentiepositie. Aanvaardbaarheid voor consumenten hangt sterk samen met de vraag of een instrument impact heeft op de prijs van producten, keuzevrijheid en/of kwaliteit van producten. Hierbij benadrukken we dat de beoordeling van de effecten een eerste inschatting is van de auteurs van dit onderzoek. Er zijn geen uitgebreide stakeholderconsultaties uitgevoerd of web-enquêtes onder consumenten (met uitzondering van de Europese norm voor duurzame koolstof, waarvoor CE Delft een stakeholderbijeenkomst met bedrijven heeft georganiseerd).

Wij schatten in dat name de instrumenten gericht op levensduurverlenging waarschijnlijk positief zullen scoren. Bij veel Europese bedrijven speelt dit in op de trots op een goed product ten opzichte van producten uit lagerelonenlanden, terwijl consumenten gebaat zijn bij producten met een langere levensduur. Instrumenten die de levensduur stimuleren, zijn onder andere: een verbod op geplande veroudering en een verplichting om reserveonderdelen tien jaar beschikbaar te stellen. Maatregelen die prijsverhogend werken, zoals de verhoging van het btw-tarief, een belasting op zuivel en vlees en een feedstockheffing zullen minder aanvaardbaar worden gevonden. Subsidies, verlaging van btw en duurzame inkoop door de overheid, scoren wel positief.

Rechtvaardigheid

Wij verwachten dat de meeste instrumenten neutraal tot positief zullen scoren op het beoordelingscriterium 'Rechtvaardigheid'. Instrumenten die zijn gericht op meer hergebruik en levensduurverlenging zullen naar verwachting als rechtvaardig worden gezien.

Uitzonderingen zijn de instrumenten die gericht zijn op het beprijzen van producten en die ertoe leiden dat consumenten met een lager inkomen gedwongen worden om gedrag aan te passen, terwijl dit niet geldt voor mensen met een hoger inkomen. Een voorbeeld hiervan is de belasting op zuivel en vlees of een algemene verhoging van het btw-tarief.

5.3 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de geselecteerde instrumenten beoordeeld op milieueffecten, economische effecten en verdelingseffecten. Hierbij valt op dat de instrumenten behoorlijk verschillend scoren, maar dat significante duurzaamheidswinst mogelijk is. Zo kunnen een duurzame koolstofnorm en een norm voor duurzame eiwitten al 8 Mton mondiale reductie van broeikasgassen realiseren. Er is daarmee nog een groot onbenut potentieel.

6 Conclusies en aanbevelingen

Deze studie had als doel om een inventarisatie te maken van het huidige beleid om de circulaire economie te stimuleren, een overzicht te maken van (effectieve) aanvullende beleidsinstrumenten die verder nog mogelijk zijn en in beeld te brengen wat de (kwalitatieve) effecten zijn van een selectie hiervan.

6.1 Conclusies

De belangrijkste conclusies zijn:

Het huidige dwingende beleid (beprijzing, normering) op nationaal niveau grijpt vooral in op de afvalfase. Op de rest van de keten, zoals productie en gebruik van materialen en goederen, beperkt het beleid zich nog vooral tot stimuleren

Het grootste deel van de meer stringente (normerende en beprijzende) instrumenten met een sterke prikkel is nog in verkenning en dus nog niet ingevoerd. De meer stringente instrumenten die wel zijn ingevoerd, komen ofwel voort uit de afvalwetgeving (LAP3) ofwel vanuit de SUP-richtlijn of het beleidskader rondom textiel. Er is relatief weinig beleid gericht op de gebruiksfase en dus de consument. Het beleid dat hier wel op is gericht is vrijwel uitsluitend stimulerend van aard.

Op EU-niveau is een groot aantal instrumenten ingezet met een sterke prikkelwerking die normerend van aard is

Van de instrumenten met een sterke prikkelwerking is al een groot deel vastgesteld. De instrumenten met een sterke prikkelwerking die zijn vastgesteld, zijn voor een belangrijk deel gericht op de afvalketen of op een combinatie van ketenschakels. Instrumenten met een meer stringente werking, gericht op de consument/gebruiksfase, zijn zeer beperkt.

Bijna alle decentrale overheden hebben een beleid op circulariteit, maar instrumenten zijn vooral kleinschalig en in de vorm van pilots

Een aantal instrumenten die meer stringenter van aard zijn en die op decentraal niveau worden vormgegeven, zijn: het verbod op bepaalde reclames, vestigingsbeleid gericht op de circulaire economie en het beprijzingsbeleid rondom afval (meer betalen bij meer restafval). In alle gevallen zijn dit pilots of voorbeelden die op kleine schaal worden vormgegeven. Decentrale overheden zetten in op het vormgeven van circulair inkopen. Dit is momenteel nog niet zo krachtig dat partijen in de keten dit ervaren als een sterke prikkel.

Er is nog een groot circulair potentieel voor aanvullende financiële en normerende beleidsinstrumenten die zich richten op de productie en gebruiksfase van materialen en producten

Tabel 14 - Potentieel voor aanvullende beleidsinstrumenten

	Normerend	Beprijzend	Stimulerend
Generiek over ketenfasen			
Ontwerp/productie			
Gebruik			
Afval			

Wit: Zeer veel aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

Groen: Aanvullende winst mogelijk (klimaat, leveringszekerheid, biodiversiteit, overig).

We hebben 53 voorbeelden van beleidsinstrumenten geïnventariseerd die zich richten op de ontwerp- en productiefase en gebruiksfase

Hiervan hebben we er 26 beoordeeld op milieueffecten, economische effecten en verdelingseffecten. Ook hebben we twee instrumenten beoordeeld waarbij huidig beleid wordt aangescherpt.

De beoordeling laat zien dat er een grote milieuwinst gerealiseerd kan worden met de aanvullende instrumenten

Zo kunnen een norm voor duurzame koolstof in de chemische industrie en een norm voor plantaardige eiwitten al 8 Mton mondiale reductie van broeikasgassen realiseren. Ook valt veel winst te realiseren met meer duurzame inkoop in de GWW-sector, het toepassen van circulaire instrumenten binnen uitgebreide producentenverantwoordelijkheid, het uitbreiden van producentenverantwoordelijkheid naar meer productgroepen, instrumenten gericht op verlenging van de levensduur van producten (zoals een langere garantieperiode), exploitatiesubsidies die de onrendabele top van circulaire projecten overbruggen en verplichte financiering voor groene investeringen door banken.

Bij veel van deze instrumenten schatten we in dat de effecten op de concurrentiepositie van Nederlandse sectoren beperkt kunnen blijven

Reden is dat veel van de geselecteerde instrumenten zowel gelden voor Nederlandse/ Europese producten als import van buiten de EU. Mits de instrumenten niet leiden tot een prijsstijging van producten, verwachten we dat deze ook aanvaardbaar zijn voor consumenten. Met name producten die langer meegaan, hoeven over de gehele levensduur van producten niet duurder uit te pakken.

6.2 Aanbevelingen

Bekijk bij implementatie ook naar de mix van instrumenten

In dit onderzoek hebben we vooral gekeken naar normerende en beprijzende instrumenten, omdat deze tot meer ‘dwang en drang’ leiden. Dat wil echter niet zeggen dat ondersteunend beleid overbodig wordt. Zo is beprijzing van primaire plastics effectiever wanneer ondersteunende maatregelen worden genomen om het aanbod van recyclaat te vergroten, of is het normeren van best-practice productontwerp effectiever wanneer koplopers innovatiesubsidies krijgen om innovatieve milieuvriendelijke producten te ontwerpen. Bij de selectie van nieuwe instrumenten is het daarom belangrijk om deze te beoordelen in samenhang met andere instrumenten (pakketten van instrumenten).

Voer de inventarisatie in de toekomst nogmaals uit

We hebben in dit onderzoek het huidige beleid in beeld gebracht en een inventarisatie gedaan naar aanvullend instrumentarium. Dit wil echter niet zeggen dat het aanvullende instrumentarium 100% volledig is. In de toekomst kunnen er mogelijk nieuwe interessante ‘best practices’ van circulaire beleidsinstrumenten naar voren komen die het overwegen waard zijn. We bevelen daarom aan om deze studie in de toekomst te updaten.

Literatuur

- Andersson, L. (2004). *Taxing Raw Materials: A qualitative Study of the Swedish Tax on Natural Gravel and the Danish Tax on Raw Materials*.
- Biemans, M., & De Kruif, K. (2019). *Circulaire Economie bij omgevingsdiensten. Verkenning Circulariteit in de omgevingsvergunning milieu*.
- Brusselaers, J., & Gillabel, J. (2024). How circular is the European policy landscape? *Circular Economy and Sustainability*, 2024(2), 1559-1585.
<https://doi.org/10.1007/s43615-023-00334-6>
- CE Delft. (2024). *Suggesties voor aanvullend circulaire economiebeleid*.
- CE Delft, & KplusV. (2024). *Effectbeoordeling Nationaal Programma Circulaire Economie*.
- Chalmers University of Technology. (2022). *Moving away from the throwaway society - Five policy instruments for extending the life of consumer durables*.
- Circular. (2023). 'World first' deposit scheme for textiles trialled in Finnish city.
www.circularonline.co.uk/news/world-first-deposit-scheme-for-textiles-trialled-in-finnish-city/
- Eco-business. (2022). *Plastic to go? All eyes on world's first compulsory deposit return scheme for takeaway cups in South Korea*. www.eco-business.com/news/plastic-to-go-all-eyes-on-worlds-first-compulsory-deposit-return-scheme-for-takeaway-cups-in-south-korea/
- European Environment Agency. (2022a). *Circular economy country profile - Austria*.
- European Environment Agency. (2022b). *Circular economy country profile - Latvia*.
- European Environment Agency. (2022c). *Circular economy country profile - Luxembourg*.
- European Environment Agency. (2022d). *Circular Economy policy innovation and good practice in Kosovo, Switzerland and Türkiye*.
- European Environment Agency. (2022e). *Circular Economy policy innovation and good practice in Member States*.
- European Environment Agency. (2023). *Accelerating the circular economy in Europe: State and outlook 2024*.
- Le gouvernement du grand-duché de Luxembourg. (2022). *Loi du 9 juin 2022 modifiant : 1° la loi modifiée du 21 mars 2012 relative aux déchets; 2° la loi modifiée du 31 mai 1999 portant institution d'un fonds pour la protection de l'environnement*.
- Ministère de la Transition écologique et solidaire. (2020). *THE ANTI-WASTE LAW IN THE DAILY LIVES OF THE FRENCH PEOPLE, WHAT DOES THAT MEAN IN PRACTICE?*
- Obbotec. (n.d.). *SPEX technology*.
- PIANO. (n.d.). *Circulair procurement*. www.pianoo.nl/en/sustainable-public-procurement/spp-themes/circular-procurement
- Portal, E. (2022). *Country profiles on Circular Economy in Europe*.
www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-reports-2022-5-circular-economy-country-profiles-a-set-of-30-country-profiles-that-summarise-policies-and-initiatives-in-the-area-of-circular-economy
- Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. (2023). *Weg van de Wegwerpmaatschappij*.
- Re-use and Recycling EU Social Enterprises Network. (2017). *Reduced taxation to support re-use and repair*.
- République Française. (2020). *Objectifs stratégiques de gestion et de prévention de la production de déchets (Articles 1 à 11)*.
- Siegmann, A. (2022). *Climate of the Middle: Understanding Climate Change as a Common Challenge*.
- Versnellingshuis. (2024). *Rode Draden 2024*.

- Vlaanderen Circulair. (n.d.). *Circulair aankopen*. <https://aankopen.vlaanderen-circulair.be/nl>
- Volkskrant. (2024). *Franse fast-fashion shopper betaalt straks 'boete' tot 10 euro per product*.
- VPRO Tegenlicht. (2023). *De wegwerpmaatschappij*.
- WBCSD. (2019). *Policy enablers to accelerate the circular economy: scaling up actions across regions and stakeholders*.

Literatuur voor inventarisatie instrumenten Hoofdstuk 2

- (Andersson, 2004)
- (Chalmers University of Technology, 2022)
- (Circular., 2023)
- (Eco-business, 2022)
- (European Environment Agency, 2023)
- (European Environment Agency, 2022a)
- (European Environment Agency, 2022b)
- (European Environment Agency, 2022c)
- (European Environment Agency, 2022d)
- (European Environment Agency, 2022e)
- (Le gouvernement du grand-duché de Luxembourg, 2022)
- (Ministère de la Transition écologique et solidaire, 2020)
- (Obbotec)
- (PIANO, n.d.)
- (Portal, 2022)
- (Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur, 2023)
- (Re-use and Recycling EU Social Enterprises Network, 2017)
- (République Française, 2020)
- (Siegmann, 2022)
- (Vlaanderen Circulair)
- (Volkskrant, 2024)
- (VPRO Tegenlicht, 2023)
- (WBCSD, 2019)

A Voorbeelden van stimulerende instrumenten en instrumenten gericht op afvalfase

Tabel 15 - Overzicht additionele beleidsinstrumenten gericht op stimulering en/of afvalfase

Omschrijving instrument	Type beleidsinstrument	Type maatregel	Aangrijpingspunt	Ketenschakel	Al geïmplementeerd?	Schaalniveau
Verbod op vernietigen onverkochte goederen	Norm	Normerend	Slow the loop	Afval	Ja, Frankrijk/ Litouwen	NL
Instellen van plasticvrije zones	Norm	Normerend	Narrow the loop	Afval	Ja, Australië	NL
Verbod op het vernietigen van onverkochte non-foodproducten: – textiel – hygiëneproducten	Norm	Normerend	Slow the loop	Afval	Ja, Frankrijk	NL
Verhoog de sancties bij niet-naleving van het verbod op voedselverspilling	Heffing	Beprijzend	Slow the loop	Afval	Ja, Frankrijk	NL
Gratis ophaaldienst voor gescheiden bouwafval	Subsidie	Beprijzend	Combinatie	Afval	Ja, Frankrijk	NL
Reparatie-index op prijskaartjes	Informatievoorziening	Stimulerend	Slow the loop	Gebruik	Ja, Frankrijk	NL
Bevorder bulkverkoop om verpakkingsmateriaal te verminderen	Informatievoorziening	Stimulerend	Narrow the loop	Gebruik	Ja, Frankrijk	NL
Plaats verzamelbakken voor verpakkingen en oververpakkingen in supermarkten	Informatievoorziening	Stimulerend	Combinatie	Afval	Ja, Frankrijk	NL
Maak het sorteren efficiënter – verplicht Triman-logo – harmonisatie van afvalbakkenkleur	Informatievoorziening	Stimulerend	Close the loop	Afval	Ja, Frankrijk	NL
Ontwikkel een verplichte methodologie voor milieulabeling	Informatievoorziening	Stimulerend	Combinatie	Ontwerp en productie	Ja, Frankrijk	NL
Communiceer naar consumenten de equivalentie van hun internet- en mobiele verbruik in broeikasgassen	Informatievoorziening	Stimulerend	Combinatie	Generiek	Ja, Frankrijk	NL
Implementatie van een reparatie-index en duurzaamheidsindex op verpakking van elektronica	Informatievoorziening	Stimulerend	Combinatie	Ontwerp en productie	Ja, Frankrijk	NL
Maak het gebruik van 3D-printen mogelijk voor het repareren van voorwerpen	Onderzoek	Stimulerend	Slow the loop	Ontwerp en productie	Ja, Frankrijk	NL
Ontwikkeling van vijfjarige plannen voor eco-ontwerp	Informatievoorziening	Stimulerend	Combinatie	Ontwerp en productie	Ja, Frankrijk	NL
Deelauto's in inkoopbeleid van gemeente	Circulair inkopen	Stimulerend	Combinatie	Gebruik	Ja, Bremen	NL

B Criteria selectie beleidsinstrumenten

Beleidsinstrument	Scope	Milieu-impact van de sector	Potentiële prikkelwerking	Opmerking
Belasting op fast fashion	Specifiek	Groot	Groot	
Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	Generiek	Groot	Groot	
Verbod op geplande veroudering	Generiek	Groot	Groot	
Boete op geplande veroudering	Generiek	Groot	Groot	
Verbod op plastic verpakkingen voor groente en fruit	Specifiek	Klein	Groot	
Btw-vrijstelling verkoop (of verlaging btw) op verkoop tweedehands producten door sociale ondernemingen	Generiek	Groot	Klein	
Passende normen gebruik post-consumer recycalaat	Generiek	Groot	Groot	
Statiegeld op wegwerpbekers	Specifiek	Groot	Groot	
Statiegeld op textiel	Specifiek	Groot	Groot	
Statiegeld op drankenkartons	Specifiek	Klein	Groot	
Belasting op grind	Specifiek		Groot	
Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	Generiek	Groot	Groot	
Verbod op gebruik van wegwerpplastic	Specifiek	Groot	Groot	
Tableware taks, gedifferentieerd naar materiaal	Specifiek	Medium	Groot	
Total cost of ownership (TCO) als economische prijs-parameter bij inkoop overheden	Generiek	Groot	Groot	Overlapt met MKI
Belasting op verpakkingen	Specifiek	Groot	Groot	
Verbod van reclame op auto's	Generiek	Groot	Klein	
Verplichting microvezelfilter in wasmachines	Specifiek	Groot	Groot	
Financiering repaircafés uit afvalstoffenheffing	Generiek	Groot	Klein	
Reparatievoucher	Generiek	Groot	Klein	
Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	Generiek	Groot	Groot	
Norm voor verplicht aandeel recycalaat in UPV Textiel	Specifiek	Groot	Groot	
Normeren van maximale MKI (milieukostenindicator) start bij de bouw en uitbreiden naar andere sectoren	Generiek	Groot	Groot	
Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	Generiek	Groot	Groot	
Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	Generiek	Groot	Groot	
Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen circulaire producten, verlagen belasting op arbeid	Generiek	Groot	Groot	
Fonds waar elektronica-industrie geld in moet stoppen en waar reparatie uit gesubsidieerd wordt	Specifiek	Groot	Medium	
Verplicht aandeel groen financieren door banken	Generiek	Groot	Groot	
Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	Generiek	Groot	Groot	

Beleidsinstrument	Scope	Milieu-impact van de sector	Potentiële prikkelwerking	Opmerking
Verbod op het gebruik van alledaags plastic: – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti	Specifiek	Groot	Groot	
Vervang wegwerpservies in fastfoodrestaurants door herbruikbaar servies	Specifiek	Klein	Medium	
Introduceer een gemengd statiegeldsysteem voor hergebruik en recycling	Generiek	Groot		
Zorg voor volledige naleving van het verbod op het verstrekken van plastic tassen	Specifiek	Klein	Groot	
Verplicht openbare instellingen om te voorzien in waterfonteinen	Specifiek	Klein	Groot	
Verbod op etiketten die rechtstreeks op sommige verse groenten en fruit worden geplakt	Specifiek	Klein	Groot	
Verbod op pers- en reclamepublicaties met plasticfolie	Specifiek	Klein	Groot	
Verbod op plastic verwarmingscontainers voor baby’s en jonge kinderen	Specifiek	Klein	Groot	
Verplicht het verstrekken van informatie over producten die endocriene verstoorders bevatten	Specifiek	Klein	Klein	
Verplicht informatie over de wettelijke garantie	Generiek	Groot	Klein	
Richt fondsen op voor hergebruik met jaarlijks meer dan € 50 miljoen	Generiek	Groot	Groot	
Sta de verkoop van medicatie per stuk toe	Specifiek	Klein	Klein	
Verbod op de verspreiding van ongevraagd gedrukt reclamemateriaal dat minerale oliën bevat	Specifiek	Klein	Groot	
Maak medische hulpmiddelen voor mensen met beperkte mobiliteit toegankelijker en milieuvriendelijker	Specifiek	Klein		
Verbod op het systematisch printen van bonnetjes	Specifiek	Klein	Groot	
Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	Specifiek	Groot	Groot	
Verleng de wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	Generiek	Groot	Groot	
Verplicht informatie over de levensduur van computers en telefoons, inclusief informatie over de duur waarin software-updates beschikbaar zijn voor de specifieke versie	Specifiek	Groot	Groot	
Creëer fondsen voor reparaties	Generiek	Groot	Groot	Overlapt met fonds hergebruik
Hervorm de werking van sectoren, zodat de vervuiler betaalt (stel meetbare doelen aan bedrijven op gebied van herstel, hergebruik, reparatie en ecodesign)	Generiek	Groot		
Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	Generiek	Groot	Groot	

Beleidsinstrument	Scope	Milieu-impact van de sector	Potentiële prikkelwerking	Opmerking
Reparatie vouchers (elektronica) via fondsen	Generiek	Groot		Overlapt met fonds hergebruik
Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	Generiek	Groot	Groot	
Btw-verlaging op reparaties van spullen	Generiek	Groot	Klein	
Norm voor een verplicht aandeel duurzaam beton	Specifiek	Groot	Klein	Op langere termijn (na 2030) wel potentieel grote prikkelwerking
Inkoopbeleid overheid aanscherpen (van vrijwilligheid naar harde afspraken), uitbreiden met bedrijfsleven en financieren	Generiek	Groot	Medium	

C Effecten op klimaat

Nr.	Instrument	Klimaat	Toelichting op klimaat
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	++	Uit een eerdere studie blijkt dat de mondiale klimaatwinst van de Nederlandse industrie 1.100 tot 3.300 kton CO ₂ is bij een norm voor duurzame koolstof van 20% en 3.800 tot 6.100 kton CO ₂ bij een norm van 30%. Suggesties voor aanvullend circulaire economiebeleid (CE Delft, 2024)
2	Verbod op geplande veroudering	+	In de maatregel is niet gespecificeerd om welke productgroepen het gaat. Te denken valt aan mobiele telefoons en andere elektronica. Een levensduurverlenging kan tot klimaatwinst leiden. De effectbeoordeling NPCE van CE Delft laat zien dat bij een levensduurverlenging van 25% van alle elektronica de klimaatwinst 1,9 Mton CO ₂ is in 2030.
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	+	Het langer beschikbaar stellen van onderdelen leidt ertoe dat de levensduur van een product toeneemt. Levensduurverlenging zorgt voor een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. De effectbeoordeling van de NPCE laat zien dat bij een levensduurverlenging van 25% van alle textiel, elektronica en meubels de klimaatwinst respectievelijk 0,7 Mton, 1,9 Mton en 0,2 Mton CO ₂ is in 2030.
4	Passende normen gebruik post-consumer recycalaat	+	Deze maatregel zorgt ervoor dat het eenvoudiger wordt om recycalaat toe te passen, bijvoorbeeld in plastic producten. Een hoger aandeel recycalaat zorgt voor minder uitstoot bij de productie en verbranding van materialen en producten. Dit resulteert in klimaatwinst.
5	Norm voor verplicht aandeel recycalaat in UPV, bijvoorbeeld textiel	+	De winst is sterk afhankelijk van het type producten binnen de UPV en de hoogte van de norm. In een eerdere studie is de klimaatwinst van een verplicht aandeel recycalaat in textiel geschat op 50 tot 600 kton. Bij een eis van 5% recycalaat in textiel ligt het reductiepotentieel (afgerond) tussen de 50 en 100 kton CO ₂ -eq. per jaar. Bij een eis van 15% recycalaat is het reductiepotentieel 150 tot 300 kton, en bij een eis van 30% recycalaat is dat 300 tot 600 kton CO ₂ -eq. per jaar. De klimaatwinst van recycling van polyester is groter dan van katoen, omdat de vermeden verbrandingsemissies groter zijn.
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	++	De winst is sterk afhankelijk van het type product, maar kan in potentie groot zijn, omdat hiermee veel producten verplicht duurzamer worden ontworpen (bijvoorbeeld lichtere verpakkingen, producten met een langere levensduur).
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	+	Het verbod op gebruik van wegwerpplastic leidt tot een afname van het plasticgebruik. Hiermee wordt de fossiele virginproductie van plastic uitgespaard en worden emissies vermeden bij de productie en verbranding van plastics.

Nr.	Instrument	Klimaat	Toelichting op klimaat
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti 	+	Het verbod op gebruik van alledaags plastic leidt tot een afname van het plasticgebruik. Hiermee wordt de fossiele virginproductie van plastic uitgespaard en worden emissies vermeden bij de productie en verbranding van plastics.
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	+	Het verplicht vergoeden van reparaties als eerste optie zorgt ervoor dat producten in eerste instantie worden gerepareerd in plaats van vernieuwd. Dit zorgt ervoor dat de levensduur van het product wordt verlengd. Levensduurverlenging leidt tot klimaatwinst. De effectbeoordeling van de NPCE laat zien dat bij een levensduurverlenging van 25% van alle textiel, elektronica en meubels de klimaatwinst respectievelijk 0,7 Mton, 1,9 Mton en 0,2 Mton CO ₂ is in 2030.
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	+	De Nederlandse wet stelt dat een product zo lang mee moet gaan als dat verwacht mag worden. Dit is echter afhankelijk van verschillende factoren (prijs, soort product, winkel, etc.). In de praktijk is de wettelijke garantie vaak beperkt tot twee jaar, al verschilt dit per product. Het verlengen van de minimale wettelijke garantie kan ertoe bijdragen dat de levensduur van een product wordt verlengd. De reparatiekosten komen hierdoor namelijk (vaker) ten laste van de producent in plaats van consument. De consument koopt dus minder snel een nieuw product. De effectbeoordeling van de NPCE laat zien dat bij een levensduurverlenging van 25% van alle textiel, elektronica en meubels de klimaatwinst respectievelijk 0,7 Mton, 1,9 Mton en 0,2 Mton CO ₂ is in 2030.
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	++	Het Voedingscentrum stelt dat het opschuiven naar een eetpatroon met 60% plantaardige eiwitten de milieu-impact van de voedselconsumptie verlaagt met 25%. De gezondheidsraad geeft in haar studie ‘Milieu-impact van de eiwittransitie’ (2023) weer dat bij een vervanging van 75% vlees uit het huidige voedingspatroon door vleesvervangers, de uitstoot van broeikasgassen als gevolg van de voedselconsumptie tot een derde kan verminderen. In het IBO-rapport is de binnenlandse CO ₂ -reductie van een plantaardige-eiwitnorm die oploopt naar 60% geschat op 2 Mton.
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	+	Producenten betalen een lagere afvalbeheerbijdrage voor producten met een lange levensduur, een hoog aandeel recycleert en/of producten die makkelijk te recyclen zijn aan het einde van de levensduur. Hierdoor worden producenten gestimuleerd om meer duurzame producten te produceren.
13	Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	+	Een btw-teruggave zal de gerecyclede producten competitiever maken, waardoor de toepassing ervan stijgt en klimaatvoordelen optreden.

Nr.	Instrument	Klimaat	Toelichting op klimaat
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	++	In de studie over de effecten naar de NPCE is gesteld dat de mondiale klimaatwinst van een jaarlijkse subsidieregeling van € 500 miljoen voor circulaire technieken optelt tot 3,3 tot 5,6 Mton per jaar. De klimaatwinst op Nederlands grondgebied is onzekerder, maar wordt geschat op -1.000 (zeer onwaarschijnlijk) tot 3.100 kton CO ₂ . Er is alleen sprake van extra uitstoot wanneer alle recycling in Nederland plaatsvindt en productie en verbranding over de grens wordt uitgespaard.
15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	+	De belasting op fossiele grondstoffen leidt tot een afname van het gebruik van aardolie, kolen of aardgas als grondstof voor de productie van kunststoffen. In 2023 zijn in een rapport van Copper8 de effecten op het Nederlands grondgebied berekend van de afschaffing van de vrijstelling van kolenbelasting voor duaal gebruik van kolen, de vrijstelling van energiebelasting voor het non-energetische gebruik van aardgas en minerale oliën. Deze emissiereductie op Nederlands grondgebied is berekend op 2,8 Mton.
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	++	Dit instrument houdt in: een lager btw-tarief voor producten met een lage milieu-impact en een hoger btw-tarief voor producten met een hoge milieu-impact. Hierdoor worden de producten met een lage milieu-impact goedkoper en dus aantrekkelijker. Dit kan leiden tot een shift in de verkoop van producten.
17	Belasting op verpakkingen	+	Op dit moment moeten lidstaten € 800 per ton afdragen aan de EC voor niet-gerecyclede verpakkingen. Doorbelasting hiervan aan producten geeft een prikkel tot een verhoging van het recyclingpercentage. Daarnaast is er een stimulans om minder verpakkingen te gebruiken als deze duurder worden.
18	Creëer fondsen voor reparaties	+	Eén van de belangrijkste hindernissen waarom consumenten niet voor herstel kiezen, is het te geringe prijsverschil tussen nieuwkoop en reparatie. Herstelfonds als hefboom voor de circulaire economie (Repairshare.be, 2024) . Een fonds kan ervoor zorgen dat burgers een korting krijgen op reparatie die wordt bekostigd uit het fonds. Dit zorgt ervoor dat meer producten worden gerepareerd en de levensduur wordt verlengd. Dit leidt tot klimaatwinst omdat productie en afvalverwerking worden vermeden. De effectbeoordeling van de NPCE laat zien dat bij een levensduurverlenging van 25% van alle textiel, elektronica en meubels de klimaatwinst respectievelijk 0,7 Mton, 1,9 Mton en 0,2 Mton CO ₂ is in 2030.
19	Creëer fondsen voor hergebruik	+	Een fonds voor hergebruik stimuleert de levensduur van producten. Dit leidt tot klimaatwinst omdat productie en afvalverwerking worden vermeden. De effectbeoordeling van de NPCE laat zien dat bij een levensduurverlenging van 25% van alle textiel, elektronica en meubels de klimaatwinst respectievelijk 0,7 Mton, 1,9 Mton en 0,2 Mton CO ₂ is in 2030.
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	++	Een belasting op zuivel en vlees kan leiden tot een grote klimaatwinst. Eerder onderzoek van CE Delft liet zien dat een belasting van € 2 tot € 6 per kg vlees kan leiden tot een klimaatwinst van 4,2 Mton (waarvan 2,7 Mton in Nederland).
21	Statiegeld op wegwerpbekers	+	Invoeren van statiegeld op wegwerpbekers kan leiden tot een hoger gescheiden inzamelpercentage en meer hoogwaardige recycling. Dit leidt tot klimaatwinst omdat productie van primaire materialen en afvalverbranding worden vermeden.

Nr.	Instrument	Klimaat	Toelichting op klimaat
22	Statiegeld op textiel	+	Invoeren van statiegeld op textiel kan leiden tot een hoger gescheiden-inzamelperscentage en meer hoogwaardige recycling en hergebruik. Dit leidt tot klimaatwinst omdat productie van primaire materialen en afvalverbranding worden vermeden. De inzet van 5 tot 30% recycalaat in textiel leidt tot een vermindering van 50 tot 600 kton CO ₂ -emissies per jaar, exclusief de klimaatwinst van hergebruik.
23	Uitgebreide producenten-verantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	+	In potentie kan deze maatregel een grote positieve klimaatwinst opleveren, omdat recycling en hergebruik voor een groot aantal producten en materialen gestimuleerd kan worden (met name bouwproducten). Het effect is vooral groot als de maatregel wordt gecombineerd met instrumenten om circulariteit te bevorderen.
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	+	Er is nog veel potentieel voor verduurzaming van GWW-opdrachten door gemeenten, provincies en waterschappen. Zo hebben decentrale overheden ongeveer 80% van het asfalt in beheer. De maatregel kan resulteren in een mondiale emissiereductie van 800 kton in 2030 (CE Delft, 2024).
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	++	Door een verplichting dalen de financieringskosten voor investeerders en verbetert de businesscase van innovatieve duurzaamheidsprojecten. Dit kan zich uiten in een verbeterd financieel rendement of een minder strikte eis voor inbreng van Eigen Vermogen, waardoor de onrendabele top van duurzame projecten kleiner wordt. Dit leidt in potentie tot een grote klimaatwinst.
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (bijvoorbeeld elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	+	Deze vorm van informatievoorziening geeft de consument meer informatie over het desbetreffende product. De consument kan deze inzichten gebruiken bij het maken van een keuze. Het doel is om ervoor te zorgen dat de consument producten gaat kopen met een lange levensduur, zodat er minder snel een nieuw product gekocht hoeft te worden.
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	+	Wanneer er een verplicht aandeel post-consumer recycalaat in de UPV Textiel wordt opgenomen, leidt dit tot klimaatwinst. Bij een eis van 5% recycalaat in textiel ligt het reductiepotentieel (afgerond) tussen de 50 en 100 kton CO ₂ -eq. per jaar. Bij een eis van 15% recycalaat loopt dit reductiepotentieel op tot 150 tot 300 kton en bij een eis van 30% tot 300 tot 600 kton CO ₂ -eq. per jaar. Deze reductie vindt op mondiaal niveau plaats.
28	Aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm	+	De studie naar de effecten van NPCE kijkt naar een norm voor een verplicht aandeel recycalaat en biobased voor plastics die Nederlandse verwerkers op de Nederlandse markt zetten. De berekening is gebaseerd op een verplichting van 25 tot 30% recycalaat en/of biobased in plastic producten, ten opzichte van 13 tot 30% recycalaat in de autonome situatie in 2030. Dit zorgt ervoor dat ongeveer 60 tot 240 kton extra recycalaat en/of biobased wordt ingezet door Nederlandse verwerkers. Gecorrigeerd voor weglekeffecten is de CO ₂ -winst 120 tot 750 kton mondiale emissiereductie (gemiddeld 450 kton).

D Effecten op vervuiling

Nr.	Instrument	Vervuiling	Toelichting op vervuiling
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	+	De inzet van duurzame koolstof leidt met name tot klimaatwinst. Daarnaast kan ook een reductie plaatsvinden van overige emissies uit de chemische industrie en verbranding.
2	Verbod op geplande veroudering	+	Bij het produceren van producten spelen er naast klimaatemissies ook diverse andere emissies. Ook deze worden naar rato verlaagd bij het verlengen van de levensduur.
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	+	Naast CO ₂ -emissies treden er ook andere broeikasgasemissies op bij de productie van onderdelen en/of producten. Door het verlengen van de levensduur van het product wordt ook de overige uitstoot naar rato verlaagd.
4	Passende normen gebruik post-consumer recyclelaat	+	De inzet van recyclelaat leidt met name tot klimaatwinst. Daarnaast kan ook een reductie plaatsvinden van overige emissies bij de (chemische) industrie en verbranding.
5	Norm voor verplicht aandeel recyclelaat in UPV, bijvoorbeeld textiel	++	Onze inschatting is dat ook op veel andere milieu-impacts de toepassing van recyclelaat een positief effect heeft. Bij kleding heeft de productie van primaire katoenvezels bijvoorbeeld een grote impact op het milieu door het gebruik van water, pesticiden en kunstmest. Door deze productie te vermijden, zal de milieu-impact verminderen. De milieu-impact van recycling is beperkt en wordt vooral bepaald door het gebruik van elektriciteit. In de toekomst zal de elektriciteitsmix steeds schoner worden, waardoor ook de milieu-impact van recycling afneemt.
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	++	Afhankelijk van het type product kan de overige milieuwinst heel groot zijn. Bijvoorbeeld als de norm zorgt voor duurzamere productie van textiel.
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	+	De afname van plasticgebruik leidt tot klimaatwinst. Ook kan er een reductie plaatsvinden van de overige emissies bij de (chemische) industrie en de verbranding.
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti 	+	De afname van plasticgebruik leidt tot klimaatwinst. Ook kan er een reductie plaatsvinden van de overige emissies bij de (chemische) industrie en de verbranding. Aangezien het hier gaat om slechts een aantal specifieke productgroepen, is het effect lager dan bij instrument 8.
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	+	Naast CO ₂ -emissies treden er ook andere broeikasgasemissies op bij de productie van onderdelen en/of producten. Door het verlengen van de levensduur van het product, wordt ook de overige uitstoot naar rato verlaagd.
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	+	Door levensduurverlenging worden niet alleen CO ₂ -emissies vermeden, maar ook andere emissies die vrijkomen bij de productie- en afvalfase.

Nr.	Instrument	Vervuiling	Toelichting op vervuiling
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	++	Naast de verminderde CO ₂ -uitstoot komt dit positieve effect door verminderde emissies van bijvoorbeeld ammoniak, NO _x en fijnstof. Ook is er minder risico op dierziekten.
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	+	Producten met een langere levensduur, een hoog aandeel recyclelaat en/of producten die makkelijk te recyclen zijn aan het einde van de levensduur, zorgen enerzijds voor minder CO ₂ -uitstoot en anderzijds tot een afname van andere uitstoot, zoals emissies die vrijkomen bij de productie- en afvalfase.
13	Teruggave toegevoegde-waardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	+	Inzet van recyclelaat zorgt naast vermindering van CO ₂ -uitstoot ook voor vermindering van overige uitstoot bij de productie en afvalfase.
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	+	De subsidies kunnen worden ingezet om het aandeel recyclelaat en biobased plastics te stimuleren. Naast een reductie van CO ₂ -emissies zullen ook overige emissies afnemen.
15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	+	De afname van het gebruik van aardolie, kolen, aardgas en minerale oliën leidt tot een besparing op overige emissies.
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	++	Naast CO ₂ -emissies treden er ook andere broeikasgasemissies op bij de productie van onderdelen en/of producten. Door het verlengen van de levensduur van het product wordt ook de overige uitstoot naar rato verlaagd.
17	Belasting op verpakkingen	+	De maatregel zorgt ook voor vermindering van overige uitstoot bij de productie van primaire materialen en afvalverbranding.
18	Creëer fondsen voor reparaties	+	Naast CO ₂ -emissies treden er ook andere broeikasgasemissies op bij de productie van onderdelen en/of producten. Door het verlengen van de levensduur van het product worden ook de overige uitstoot naar rato verlaagd.
19	Creëer fondsen voor hergebruik	+	Naast CO ₂ -emissies treden er ook andere broeikasgasemissies op bij de productie van onderdelen en/of producten. Door het verlengen van de levensduur van het product worden ook de overige uitstoot naar rato verlaagd.
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	++	Naast de verminderde CO ₂ -uitstoot komt dat door verminderde emissies van bijvoorbeeld ammoniak, NO _x en fijnstof. Ook is er minder risico op dierziekten.
21	Statiegeld op wegwerpbekers	+	De maatregel zorgt ook voor vermindering van overige uitstoot bij de productie van primaire materialen en afvalverbranding.
22	Statiegeld op textiel	+	De maatregel zorgt ook voor vermindering van overige uitstoot bij de productie van primaire materialen en afvalverbranding.
23	Uitgebreide producenten-verantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	+	De maatregel zorgt ook voor vermindering van overige uitstoot bij de productie van primaire materialen en afvalverbranding.

Nr.	Instrument	Vervuiling	Toelichting op vervuiling
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	+	De maatregel zorgt ook voor vermindering van overige uitstoot bij de productie van primaire materialen en afvalverbranding.
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	++	De maatregel zorgt ook voor vermindering van overige uitstoot bij de productie van primaire materialen en afvalverbranding.
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (bijvoorbeeld elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	+	Indien een consument kiest voor een product met een langere levensduur, wordt de aankoop van een nieuw product uitgesteld. Door de levensduurverlenging worden niet alleen CO ₂ -emissies vermeden, maar ook andere emissies die vrijkomen bij de productie- en afvalfase.
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	++	De verwachting is dat de toepassing van recycleat ook op veel andere milieu-impacts een positief effect heeft. De productie van primaire katoenvezels heeft een grote impact op het milieu. Door deze productie te vermijden, zal de milieu-impact op vele fronten verminderen. De milieu-impact van recycling is beperkt en wordt vooral bepaald door het gebruik van elektriciteit. In de toekomst zal de elektriciteitsmix steeds schoner worden, waardoor ook de milieu-impact van recycling afneemt.
28	Aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm	0	Dit instrument heeft impact op het gebruik van landbouwgrond. De productie van bioplastics leidt ertoe dat er meer plastic wordt gewonnen uit biograndstoffen. Dit proces is ruimte-intensief. Het landgebruik voor bioplastics is geschat op basis van veel voorkomende bioplastics. Zo is het gemiddeld landgebruik voor biopolymeren 0.21 hayr/t. Het landgebruik van fossiele plastics is beduidend lager (0,0000375 hayr/t).

E Effecten op biodiversiteit

Nr.	Instrument	Biodiversiteit	Toelichting op biodiversiteit
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	++	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit. Voorwaarde is wel dat biobased koolstof duurzaam geproduceerd is (bijvoorbeeld duurzaam bosbeheer).
2	Verbod op geplande veroudering	+	De positieve effecten op klimaat resulteren ook in minder verlies aan biodiversiteit. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	+	De positieve effecten op klimaat resulteren ook in minder verlies aan biodiversiteit. Het verlagen van klimaatemissies en andere emissies leidt tot minder druk op de natuur en dus minder aantasting van biodiversiteit. Als houten producten (bijvoorbeeld meubels) een langere levensduur krijgen, heeft dit een direct voordeel voor biodiversiteit, onder andere door middel van landgebruik en ontbossing.
4	Passende normen gebruik post-consumer recyclelaar	+	De positieve effecten op klimaat resulteren ook in minder verlies aan biodiversiteit. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
5	Norm voor verplicht aandeel recyclelaar in UPV, bijvoorbeeld textiel	++	Door het vermijden van primaire katoenvezels, is er minder land nodig, worden er minder pesticiden gebruikt en wordt er minder kunstmest toegepast en gaat de waterconsumptie van de textielproductie sterk omlaag. Dit heeft een positief effect op biodiversiteit. De positieve effecten op klimaat resulteren ook in minder verlies aan biodiversiteit.
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	++	Normering van duurzaam productontwerp kan in potentie veel klimaatwinst en minder verlies aan biodiversiteit opleveren.
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	+	De positieve effecten op klimaat resulteren ook in minder verlies aan biodiversiteit. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti 	+	De positieve effecten op klimaat resulteren ook in minder verlies aan biodiversiteit. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	+	Het verlagen van klimaatemissies en andere emissies leidt tot minder druk op de natuur en dus minder aantasting van biodiversiteit. Zo kan er sprake zijn van minder landgebruik (bijvoorbeeld bij textiel) of ontbossing (voor meubels).
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	+	Het verlagen van klimaatemissies en andere emissies leidt tot minder druk op de natuur en dus minder aantasting van biodiversiteit. Zo kan er sprake zijn van minder landgebruik (bijvoorbeeld bij textiel) of ontbossing (voor meubels).

Nr.	Instrument	Biodiversiteit	Toelichting op biodiversiteit
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	++	Het verlagen van zowel de klimaatemissies als de emissies van landgebruik leidt tot minder druk op de natuur en dus minder aantasting van biodiversiteit.
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
13	Teruggave toegevoegde-waardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	++	Positieve effecten op biodiversiteit koppelen mee met klimaatwinst. Voorwaarde is wel dat enkel duurzame biograndstoffen worden toegestaan die voldoen aan duurzaamheidscriteria zoals die al gelden voor biotransportbrandstoffen.
15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	+	Positieve effecten op biodiversiteit koppelen mee met klimaatwinst. Voorwaarde is wel dat enkel duurzame biograndstoffen worden toegestaan die voldoen aan duurzaamheidscriteria zoals die al gelden voor biotransportbrandstoffen.
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	++	Doordat er minder producten met een hoge milieu-impact zullen worden geproduceerd (vanwege een afnemende vraag), zal er sprake zijn van een positieve impact op biodiversiteit, door onder andere landgebruik, ontbossing, etc.
17	Belasting op verpakkingen	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
18	Creëer fondsen voor reparaties	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit. Daarnaast kan biodiversiteitswinst optreden als producten worden gerepareerd, met directe impact op biodiversiteit, zoals textiel.
19	Creëer fondsen voor hergebruik	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit. Daarnaast kan biodiversiteitswinst optreden als producten worden hergebruikt, met directe impact op biodiversiteit, zoals textiel.
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	++	De productie van vlees en zuivel heeft een grote negatieve impact op biodiversiteit door landgebruik, pesticiden, mest en indirect via uitstoot van broeikasgassen. Consumptievermindering draagt daarom sterk bij aan vermindering van de impacts.
21	Statiegeld op wegwerpbekers	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.

Nr.	Instrument	Biodiversiteit	Toelichting op biodiversiteit
22	Statiegeld op textiel	+	Door het vermijden van primaire katoenvezels, is er minder land nodig, worden er minder pesticiden gebruikt, wordt er minder kunstmest toegepast en gaat de waterconsumptie van de textielproductie sterk omlaag. Dit heeft een positief effect op biodiversiteit. De positieve effecten op klimaat resulteren ook in minder verlies aan biodiversiteit.
23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit. Daarnaast kan biodiversiteitswinst optreden als producten worden hergebruikt, met directe impact op biodiversiteit, zoals textiel.
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaarden voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	++	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit. Daarnaast kan ook directe winst optreden als projecten worden gefinancierd die gericht zijn op herstel van biodiversiteit of bijvoorbeeld duurzaam textiel of vleesvervangers.
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop van nieuwe producten (bijvoorbeeld elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	+	Met de positieve effecten van klimaat hangt ook biodiversiteitswinst samen. Klimaatverandering is namelijk een belangrijke driver voor verlies aan biodiversiteit.
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	++	Door het vermijden van primaire katoenvezels, is er minder land nodig, worden er minder pesticiden gebruikt, wordt er minder kunstmest toegepast en gaat de waterconsumptie van de textielproductie sterk omlaag. Als alleen polyesterrecycalaat wordt toegepast, zijn de positieve effecten op biodiversiteit minder groot, omdat de impact van polyesterproductie op biodiversiteit kleiner is dan bij katoenvezels.
28	Aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm	+	Plastics hebben een positieve impact op biodiversiteit door de afname van CO ₂ -uitstoot. Deze reductie van broeikasgasemissies levert een positieve bijdrage aan biodiversiteit, omdat klimaatverandering een belangrijke oorzaak is voor de afname van soorten. Echter, een afname van de ruimte voor de natuur als gevolg van de productie van bioplastics kan leiden tot een negatief effect. Het is echter nog niet duidelijk of biomassa voor bioplastics ook in Nederland zal worden geteeld of dat het dan wordt geïmporteerd vanuit het buitenland (bijvoorbeeld Brazilië).

F Effecten op primair materialengebruik

Nr.	Instrument	Materialengebruik	Toelichting op primair materialengebruik
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	+	Veel van de feedstock in de chemische industrie is nu nog voornamelijk fossiel. Inzet van duurzame koolstof leidt tot minder afhankelijkheid van fossiele grondstoffen. De afhankelijkheid van biobased grondstoffen kan wel toenemen als deze van buiten de EU komen.
2	Verbod op geplande veroudering	+	In elektronica zitten zeldzame materialen. Een langere levensduur van producten en dus minder gebruik van nieuwe producten leidt daarmee vrij direct tot minder gebruik van schaarse metalen.
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	+	In sommige categorieën producten, zoals elektronica, zitten zeldzame metalen. Wanneer de levensduur van een product wordt verlengd, neemt het gebruik van nieuwe producten af. Dit leidt daarmee vrij direct tot minder gebruik van schaarse metalen. Ook bij andere productgroepen, zoals textiel, leidt het tot een afname van de benodigde grondstoffen.
4	Passende normen gebruik post-consumer recyclelaar	+	Meer inzet van recyclelaar leidt tot minder afhankelijkheid van fossiele grondstoffen.
5	Norm voor verplicht aandeel recyclelaar in UPV, bijvoorbeeld textiel	+	Inzet van recyclelaar vermindert de afhankelijkheid van primaire grondstoffen, waaronder textiel gemaakt uit kunststoffen (bijvoorbeeld polyester) dat een fossiele oorsprong heeft.
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	+	De maatregel leidt tot afname van het gebruik van primaire grondstoffen.
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	+	De maatregel leidt tot afname van het gebruik van primaire grondstoffen.
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti 	+	De maatregel leidt tot afname van het gebruik van primaire grondstoffen.
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	+	Een langere levensduur van producten, en dus minder gebruik voor nieuwe producten, leidt tot minder gebruik van grondstoffen. Indien dit instrument ook voor elektronica gaat gelden, kan het leiden tot minder gebruik van schaarse metalen.
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	+	Een langere levensduur van producten, en dus minder gebruik voor nieuwe producten, leidt tot minder gebruik van grondstoffen. Indien dit instrument ook voor elektronica gaat gelden, kan het leiden tot minder gebruik van schaarse metalen.

Nr.	Instrument	Materialen-gebruik	Toelichting op primair materiaalgebruik
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	+	De huidige eiwitproductie en -consumptie zorgt voor uitputting van natuurlijke hulpbronnen. Een afname van de vraag naar dierlijke eiwitten leidt tot een afname van de vraag naar natuurlijke bronnen.
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	+	De maatregel leidt tot minder inzet van primaire materialen, omdat recycling, substitutie en hergebruik wordt gestimuleerd.
13	Teruggave toegevoegde-waardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	+	De maatregel leidt tot minder inzet van primaire materialen, omdat recycling wordt gestimuleerd.
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	+	Door het instrument wordt de inzet van primaire materialen beperkt. Wel kan er meer vraag ontstaan naar biobased alternatieven.
15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	+	Dit instrument heeft een positieve impact op primair materiaalgebruik, met name omdat onder andere nafta uit aardolie wordt uitgespaard.
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	+	Effect op primair materiaalgebruik is sterk afhankelijk van het type producten dat wordt uitgezonderd. Als het gaat om producten die recycklaat bevatten, tweedehands producten, biobased producten of producten met minder materialen en langere levensduur, heeft de maatregel een positieve impact op primair materiaalgebruik.
17	Belasting op verpakkingen	+	Door het instrument wordt de inzet van primaire materialen beperkt (bijvoorbeeld nafta voor de productie van plastics).
18	Creëer fondsen voor reparaties	+	Door het instrument wordt de inzet van primaire materialen beperkt. Het type materiaal is afhankelijk van het product dat wordt gerepareerd.
19	Creëer fondsen voor hergebruik	+	Door het instrument wordt de inzet van primaire materialen beperkt. Het type materiaal is afhankelijk van het product dat wordt hergebruikt.
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	+	De huidige eiwitproductie en -consumptie zorgt voor uitputting van natuurlijke hulpbronnen. Een afname van de vraag naar dierlijke eiwitten leidt tot een afname van de vraag naar natuurlijke bronnen.
21	Statiegeld op wegwerpbekers	+	Door het instrument wordt de inzet van karton en plastic beperkt.
22	Statiegeld op textiel	+	Meer hoogwaardige recycling en hergebruik van textiel vermindert de inzet van katoen en kunststoffen.
23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	+	Uitbreiden van UPV's naar andere productgroepen kan zorgen voor minder materiaalgebruik in de betreffende sectoren, omdat recycling en hergebruik kunnen toenemen.

Nr.	Instrument	Materialengebruik	Toelichting op primair materialengebruik
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	+	Het normeren van de MKI kan bijdragen aan een verlenging van de levensduur, een hoger aandeel recycleaat en bevordering van hergebruik. Hierdoor zal het primair grondstoffengebruik in 2030 verminderen, wat een positief effect heeft op de leveringszekerheid.
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	+	De maatregel leidt tot afname van het gebruik van primaire grondstoffen.
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (bijvoorbeeld elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	+	Een langere levensduur van producten, en dus minder gebruik voor nieuwe producten, leidt tot minder gebruik van grondstoffen. Indien dit instrument ook voor elektronica gaat gelden, kan het leiden tot minder gebruik van schaarse metalen.
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	+	Inzet van recycleaat vermindert de afhankelijkheid van primaire grondstoffen, waaronder textiel gemaakt uit kunststoffen (bijvoorbeeld polyester) dat een fossiele oorsprong heeft.
28	Aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm	+	Door het instrument wordt de inzet van primaire materialen beperkt (nafta voor de productie van plastics). Wel is er meer vraag naar biobased grondstoffen.

G Effecten op concurrentiepositie

Nr.	Instrument	Concurrentiepositie economische sectoren	Toelichting concurrentiepositie
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	0	De Europese industrie kan op de korte termijn met een kostenverhoging worden geconfronteerd. De concurrentiepositie kan echter behouden blijven als het instrument wordt gecombineerd met een importheffing buiten de EU (bijvoorbeeld CBAM).
2	Verbod op geplande veroudering	0	Als dit instrument ook voor de geïmporteerde producten geldt, blijft het level playing field gewaarborgd.
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	0	Aangezien dit instrument een verplichting is voor alle producenten en/of importeurs wordt het level playing field gewaarborgd.
4	Passende normen gebruik post-consumer recycalaat	0	Passende regels voor de inzet van recycalaat kan positief uitwerken op de concurrentiepositie van recyclingbedrijven, omdat ze concurrerender worden ten opzichte van bijvoorbeeld goedkope fossiele plastics.
5	Norm voor verplicht aandeel recycalaat in UPV, bijvoorbeeld textiel	0	Zolang het verplichte aandeel geldt voor eindproducten, waarbij zowel Nederlandse producten als geïmporteerde producten onderhevig zijn aan de norm, blijft het level playing field in stand en zijn er geen negatieve effecten op de concurrentiepositie te verwachten.
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	0	Onder de voorwaarde dat dit verbod voor alle producenten geldt, is er geen sprake van verstoring van het level playing field.
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	0	Aangezien dit verbod voor alle producenten geldt, is er geen sprake van verstoring van het level playing field.
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen-dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti 	0	Aangezien dit verbod voor alle producenten geldt, is er geen sprake van verstoring van het level playing field.
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	0	Het instrument grijpt in op alle producten en waarborgt daarmee het level playing field.
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	0	Het instrument grijpt in op alle producten en waarborgt daarmee het level playing field.

11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	0	De afname van dierlijke producten door supermarkten zal afnemen, terwijl de vraag naar plantaardige producten stijgt. Hierdoor nemen de afzetmogelijkheden voor agrarische bedrijven af. Omdat de maatregel echter geldt voor alle bedrijven (inclusief import), is er geen sprake van een verstoring van het level playing field.
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	0	Zolang er geen producten worden uitgezonderd van de UPV, blijft het level playing field gewaarborgd en zijn er geen negatieve gevolgen te verwachten. De concurrentiepositie van groene producten verbetert, maar dat is een beoogd effect.
13	Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	0	Het instrument grijpt in op alle producten en zorgt daarmee voor een level playing field. De concurrentiepositie van groene producten verbetert, maar dat is een beoogd effect.
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	0	De jaarlijkse subsidies vergoeden de onrendabele top van marktrijpe circulaire technieken. De meerkosten ten opzichte van fossiel worden gedekt. Dit leidt ertoe dat de circulaire en biobased technieken meer aantrekkelijk worden dan fossiel. Dit betekent een verbetering van de concurrentiepositie van groene bedrijven ten koste van fossiele productie.
15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	-	De industrie kan op de korte termijn met een kostenverhoging worden geconfronteerd. In een internationale markt betekent dit een verslechtering van de concurrentiepositie.
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	0	Passende regels voor producten met een lage milieu-impact kan positief uitwerken op de concurrentiepositie van deze bedrijven, omdat ze concurrerder worden ten opzichte van bijvoorbeeld bedrijven die producten verkopen/produceren met een hogere milieu-impact.
17	Belasting op verpakkingen	0	Het instrument grijpt in op alle verpakkingen (ook import) en waarborgt daarmee het level playing field.
18	Creëer fondsen voor reparaties	0	Het instrument grijpt in op alle eindproducten (ook import) en zorgt daarmee voor een level playing field.
19	Creëer fondsen voor hergebruik	0	Het instrument grijpt in op alle eindproducten (ook import) en waarborgt daarmee het level playing field.
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	0	Het instrument grijpt in op alle eindproducten (ook import) en waarborgt daarmee het level playing field.
21	Statiegeld op wegwerpbekers	0	Het instrument grijpt in op alle wegwerpbekers (ook import) en waarborgt daarmee het level playing field.
22	Statiegeld op textiel	0	Het instrument grijpt in op alle textielproducten (ook import) en waarborgt daarmee het level playing field.
23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	0	Zolang er geen producten worden uitgezonderd van de UPV, blijft het level playing field gewaarborgd en zijn er geen negatieve gevolgen te verwachten.

24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	0	Het instrument geldt voor alle aanbieders en waarborgt daarmee het level playing field. De concurrentiepositie van groene aanbieders verbetert, maar dat is een beoogd effect.
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	–	Mogelijk zorgt de maatregel voor lagere winstgevendheid in de bancaire sector. De concurrentiepositie van bedrijven met groene projecten zal verbeteren.
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop nieuwe producten (bijvoorbeeld elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	0	Het instrument grijpt in op alle producten en waarborgt daarmee het level playing field.
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	0	Het instrument grijpt in op alle producten en waarborgt daarmee het level playing field.
28	Aparte doelstelling voor bio-based plastics in de nationale norm	–	De Nederlandse verwerkers worden hierdoor met een kostenverhoging geconfronteerd, omdat biobased plastics veel duurder zijn dan fossiel. Aangezien de norm niet geldt voor buitenlandse verwerkers van plastics, is het effect negatief.

H Effecten op aanvaardbaarheid

Nr.	Instrument	Aanvaardbaarheid	Toelichting aanvaardbaarheid
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	+	Bedrijven lijken grotendeels positief tegenover deze maatregel te staan, omdat het in Europees verband voor iedereen gaat gelden. Consumenten zullen grotendeels positief staan tegenover duurzaam koolstof, omdat het om technische aspecten van producten gaat waar een gemiddelde consument weinig van merkt. Voorwaarde hierbij is dat het in de prijs niet veel verschil maakt. Voordeel van de insteek op Europees niveau is dat het meteen om grote hoeveelheden gaat en voor alles tegelijk geldt. Hierdoor ontstaat er een level playing field, waardoor de aanvaardbaarheid ook in de keten toeneemt. Tegelijkertijd zorgt dit ervoor dat een grote prijsstijging naar verwachting uitblijft.
2	Verbod op geplande veroudering	++	Consumenten gaan ervan uit dat producten lang meegaan en niet na een aantal maanden kapotgaan. Een verbod op geplande veroudering vinden veel mensen dan ook heel logisch en levert grotendeels voordeel op voor consumenten, omdat producten langer meegaan en naar verwachting daarbij niet duurder worden. Dit geldt overigens voor producten uit verschillende prijssegmenten. Bedrijven geven overigens aan nooit aan geplande veroudering te doen. Dus deze maatregel zal voor alle partijen aanvaardbaar zijn.
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	++	Consumenten gaan ervan uit dat producten lang meegaan en als er onderdelen kapotgaan dat ze dan snel en eenvoudig reserveonderdelen kunnen krijgen. Het niet beschikbaar zijn van reserveonderdelen leidt tot veel klachten en onvrede. Het verplicht beschikbaar blijven stellen van reserveonderdelen leidt naar verwachting niet tot grote prijsstijgingen, waardoor het voor veel mensen zowel logisch als aanvaardbaar is.
4	Passende normen gebruik post-consumer recycalaat	++	Door passende normen wordt het eenvoudiger om recycalaat toe te passen. Veel bedrijven willen dat wel, maar lopen tegen regels aan. Het afzwakken van regels kan op veel draagvlak rekenen en is daarmee in hoge mate aanvaardbaar. Voor consumenten geldt dat recycalaat vrij ver van het bed staat en niet direct leidt tot enthousiasme of sterke negatieve reacties.
5	Norm voor verplicht aandeel recycalaat in UPV, bijvoorbeeld textiel	+	Voor veel partijen en consumenten is een verplichte bijmenging van recycalaat aanvaardbaar, als dat niet leidt tot een hogere prijs. Dat is hierbij wel een voorwaarde voor de aanvaardbaarheid. Als het leidt tot een substantieel hogere prijs dan wordt de aanvaardbaarheid lager. Uit ervaring van de denim deal blijkt dat de prijs niet per se hoger hoeft uit te pakken als de normen voor recycalaat gelijk worden getrokken en als die worden versoepeld. Het oordeel rondom aanvaardbaarheid geldt hier dus alleen in samenhang met de maatregel van de passende norm. Anders leidt het tot prijsverhogingen in die mate dat de aanvaardbaarheid onder druk komt te staan.

Nr.	Instrument	Aanvaardbaarheid	Toelichting aanvaardbaarheid
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	+	Voor veel partijen en consumenten is een norm voor meer duurzaam productontwerp aanvaardbaar, als dat niet leidt tot een hogere prijs. Dat is hierbij wel een voorwaarde voor de aanvaardbaarheid. Als het leidt tot een substantieel hogere prijs dan wordt de aanvaardbaarheid lager.
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	-	Voor consumenten zijn wegwerpplastics heel erg makkelijk. Een rietje, een beker voor ijs en koffie. Ook voor horeca en met name 'to go'-horeca is het extreem handig en makkelijk. Je hebt er verder geen omkijken naar, er is geen inzameling, geen afwas, geen gedoe. Er bestaan nog geen grootschalig toegepaste alternatieven die net zo handig en makkelijk zijn, dus zal de aanvaardbaarheid laag zijn. Er zal sprake zijn van ergernis en flauwe grappen. Als de overheid de maatregel lang volhoudt en met name ook alternatieve systemen goed worden ondersteund dan kan de aanvaardbaarheid verhoogd worden.
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> - op de claim 'biologisch afbreekbaar' - uitgebreide polystyreen dozen - plastic theezakjes - (gratis) plastic speelgoed bij menu's - plastic confetti 	0	De genoemde producten zoals plastic speelgoed bij menu's en plastic confetti zijn alle meer 'nice to have' voor consumenten en niet essentieel. Het zal voor veel consumenten dan ook niet veel uitmaken, de producten zijn vooral aangeboden vanuit bedrijven, met name vanuit marketingoogpunt. De verwachting is dat de bedrijven hier eenvoudig alternatieven voor kunnen bedenken.
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	0	De aanvaardbaarheid van deze maatregel zal van product tot product en van persoon tot persoon verschillen. Bij oudere auto's is een total-lossverklaring op dit moment vaak negatief voor consumenten. Bij bijvoorbeeld elektronica verwacht de consument snel een nieuwe. De verwachting is dat het een tijdje duurt voordat de aanvaardbaarheid bij alle producten hoog is.
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	+	Voor consumenten is een verlenging van de wettelijke garantie zeer aanvaardbaar. Het wordt gezien als logisch en terecht. Bedrijven zullen dit doorgaans ook aanvaardbaar vinden, omdat ze trots zijn op hun producten en staan voor de kwaliteit ervan, ten opzichte van buiten-EU-concurrenten.
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	-	De consumptie van vlees is voor veel mensen belangrijk, niet alleen voor de voeding maar ook voor eigenwaarde en gevoel van vrijheid van keuze. Het neerzetten van een norm rondom plantaardige eiwitten zal naar verwachting op veel weerstand kunnen rekenen, met name omdat het gevoel van keuzevrijheid wordt belemmerd in een belangrijk onderdeel van het dieet van veel mensen. Overigens heeft het weinig invloed op de kosten. De Gezondheidsraad heeft gekeken naar de kosten van de verschuiving van een voedingspatroon met 60% dierlijk en 40% plantaardig eiwit naar een voedingspatroon met 40% dierlijk en 60% plantaardig eiwit. De berekeningen laten zien dat de verschuiving naar een 40% dierlijk, 60% plantaardig voedingspatroon, inclusief een verlaging van 10% totaal eiwit (bij gelijke energie-inname) gemiddeld gezien niet veel effect heeft op de prijs.

Nr.	Instrument	Aanvaardbaarheid	Toelichting aanvaardbaarheid
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	+	Er ontstaat druk richting een meer eerlijke prijs, oftewel 'true pricing'. Producten die meer vervuiling veroorzaken worden iets duurder, producten met minder vervuiling goedkoper. Dat is voor veel mensen aanvaardbaar. Ook veel bedrijven geven aan hier voorstander van te zijn. Voorwaarde daarbij is wel dat de producten die goedkoper worden in elk prijssegment zijn terug te vinden en dat deze producten ook goed voorhanden zijn.
13	Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	++	Dit is een positieve maatregel: hierbij wordt gedrag richting de circulaire economie beloond. Ondernemers pleiten hier al langer voor. Ook voor consumenten is dit positief en scoort het op aanvaardbaarheid hoog.
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	++	Dit is een positieve maatregel: hierbij worden bedrijven die meer circulaire producten ontwikkelen, beloond. Zonder dit soort regelingen is de kans op een faillissement hoog. Een exploitatiesubsidie waardeert vooral goed ondernemerschap. Ondernemers pleiten hier al langer voor. Ook voor consumenten is dit positief en scoort het op aanvaardbaarheid hoog.
15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik secundaire grondstoffen	--	Deze maatregelen zijn direct gericht op bedrijven en zijn wat meer technisch van aard. De inschatting is dat deze maatregelen op weerstand kunnen rekenen van de bedrijven die hierdoor direct worden geraakt bij de productie. Voor andere bedrijven is het verder weg en is de maatregel veelal aanvaardbaar. Dit geldt ook voor de consument. Er zullen voor de beleving van consumenten niet sterk afwijkende producten op de markt komen en deze maatregelen zullen daarmee dan ook aanvaardbaar zijn.
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	--	Dit type maatregelen stimuleert partijen die meer milieuvriendelijk willen werken. Het maakt het ook voor consumenten direct inzichtelijk en bij een goede toepassing werkt het dan ook transparant. Er is relatief veel draagvlak voor beprijzende maatregelen als het transparant is en een meer level playing field creëert.
17	Belasting op verpakkingen	-	De verwachting is dat dit voor de meeste partijen aanvaardbaar is. Verpakkingen geven relatief veel vervuiling (denk aan zwerfvuil) en maatregelen om dit tegen te gaan, kunnen veelal rekenen op grote steun, gemiddeld genomen. Partijen die hierdoor direct geraakt worden, zoals de verpakkende industrie, zal hier naar alle waarschijnlijk minder positief over denken.
18	Creëer fondsen voor reparaties	+	In het algemeen kunnen fondsen rekenen op groot draagvlak. Vooral als het eenvoudig is in gebruik. Fondsen voor reparatie kunnen rekenen op veel draagvlak, omdat het een positieve ondersteuning is en veel mensen reparatie als positief ervaren.
19	Creëer fondsen voor hergebruik	+	In het algemeen kunnen fondsen rekenen op groot draagvlak. Vooral als het eenvoudig is in gebruik. Fondsen voor reparatie kunnen rekenen op veel draagvlak, omdat het een positieve ondersteuning is en veel mensen reparatie als positief ervaren.

Nr.	Instrument	Aanvaardbaarheid	Toelichting aanvaardbaarheid
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	--	De consumptie van vlees en zuivel is voor veel mensen belangrijk, niet alleen voor de voeding maar ook voor eigenwaarde en gevoel van vrijheid van keuze. Het heffen van belasting voor consumenten op vlees en zuivel zal naar verwachting op veel weerstand kunnen rekenen, met name omdat het gevoel van keuzevrijheid wordt belemmerd in een belangrijk onderdeel van het dieet van veel mensen. Stel dat de vlees- en zuivelheffing wordt gecombineerd met terugsluis van de opbrengsten naar goedkopere groente en fruit en geld voor lagere inkomens en boeren, kan de aanvaardbaarheid verbeteren.
21	Statiegeld op wegwerpbekers	0	Uit onderzoek blijkt dat statiegeld voor veel consumenten en bedrijven op een groot draagvlak kan rekenen. Bedrijven die het moeten gaan inzamelen, zijn doorgaans minder enthousiast, maar gemiddeld genomen is het draagvlak groot.
22	Statiegeld op textiel	0	Uit onderzoek blijkt dat statiegeld voor veel consumenten en bedrijven op een groot draagvlak kan rekenen. Bedrijven die het moeten gaan inzamelen, zijn doorgaans minder enthousiast, maar gemiddeld genomen is het draagvlak groot.
23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	+	Uit onderzoek blijkt dat uitgebreide producentenverantwoordelijkheid op veel draagvlak kan rekenen en voor veel mensen en partijen aanvaardbaar is. Producenten (bijvoorbeeld fabrikanten, importeurs, merkeigenaren, distributeurs en/of buitenlandse aanbieders die rechtstreeks aan eindgebruikers leveren) worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor het afvalbeheer van de betreffende producten. Zij moeten het afvalbeheer financieren en vaak ook organiseren, zodat dat niet wordt afgewenteld op de maatschappij.
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	++	Circulair inkopen is voor veel bedrijven en consumenten heel positief. Goede voorbeelden worden gestimuleerd en krijgen concurrentievoordeel. Het sturen op een goed MKI-plafond is aanvaardbaar, onder de voorwaarde dat de plafonds tijdig zijn aangekondigd en zo voor alle bedrijven implementeerbaar zijn.
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	+	Groene financiering is een essentieel onderdeel van de transitie en veel partijen en consumenten geven aan initiatieven hiervoor en een verplicht aandeel toe te juichen. Wel onder de voorwaarde dat er dan ook voldoende projecten zijn te financieren.
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop van nieuwe producten (bijvoorbeeld elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	+	Voor veel bedrijven geldt dat zij trots zijn op hun producten en ook bereid zijn daar openheid in te geven, of althans aangeven daar transparant in te willen zijn. Nu is dat vaak niet zo, uit concurrentieoverwegingen. Maar als het voor iedereen geldt dan lijkt de aanvaardbaarheid van deze maatregel bij bedrijven hoog te zijn. Bij consumenten zal de aanvaardbaarheid nog hoger zijn. Het is een veel gehoorde klacht dat reserveonderdelen niet meer beschikbaar zijn bij bepaalde elektronische producten. Daar heldere informatie over geven, is van groot belang voor consumenten.

Nr.	Instrument	Aanvaardbaarheid	Toelichting aanvaardbaarheid
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	+	Uit onderzoek blijkt dat uitgebreide producentenverantwoordelijkheid op veel draagvlak kan rekenen en voor veel mensen en partijen aanvaardbaar is. De industrie wordt aangesproken op haar verantwoordelijkheid en moet het zo organiseren dat de maatschappij de vervuiling niet hoeft op te ruimen. Een aanscherping van de UPV past hier ook goed bij.
28	Aparte doelstelling voor bio-based plastics in de nationale norm	-	De maatregel zal niet leiden tot veel draagvlak, omdat de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie wordt aangetast.

I Effecten op rechtvaardigheid

Nr.	Instrument	Rechtvaardigheid	Toelichting rechtvaardigheid
1	Europese norm voor duurzame koolstof in chemische industrie	0	Naar verwachting heeft deze maatregel geen effect op rechtvaardigheid, omdat het voor alle producenten en voor alle producten geldt. Er komt daardoor geen verschil tussen segmenten uit voort.
2	Verbod op geplande veroudering	++	Geplande veroudering voelt voor mensen als onrechtvaardig. Spullen gaan snel stuk terwijl je het niet verwacht. Als spullen langer meegaan terwijl de aanschafprijs gelijk blijft, is dat voordelig voor consumenten. Zowel bij aanschaf van dure als bij aanschaf van goedkope varianten. Uit onderzoek blijkt dat de groepen met minder economisch perspectief vaker producten uit het goedkope prijssegment kopen, die ook sneller stuk gaan. Het is daarom voor alle verschillende groepen een voordelige maatregel, maar die naar verwachting het voordeligst uitpakt voor mensen met een kleine portemonnee.
3	Een verplichting om onderdelen voor tien jaar beschikbaar te stellen	+	Deze verplichting leidt ertoe dat producten eenvoudiger gerepareerd kunnen worden, als een product stuk is. Dit leidt tot voordeel voor alle sociaaleconomische groepen. Echter, hierbij moet wel opgemerkt worden dat de ervaring tot nu toe is dat producten uit het duurdere segment vaker gerepareerd worden dan producten uit het goedkope segment. Het is van belang dit goed te monitoren.
4	Passende normen gebruik post-consumer recyclelaat	+	Naar verwachting leidt dit tot goedkopere producten bij varianten waar recyclelaat in is bijgemengd. De verwachting is tevens dat op den duur recyclelaat in zowel producten uit een laag segment als uit het hoge segment hun intrede doen, waardoor het geen negatief effect heeft op rechtvaardigheid en verdelingsvraagstukken.
5	Norm voor verplicht aandeel recyclelaat in UPV, bijvoorbeeld textiel	0	Naar verwachting heeft deze maatregel geen effect op rechtvaardigheid, omdat het voor alle producenten en voor alle producten geldt. Er komt daardoor geen verschil tussen segmenten uit voort. Dit ook onder de voorwaarde dat de bijmengverplichting niet leidt tot een hogere prijs.
6	Norm voor best-practice productontwerp, de rest uitfaseren	+	Naar verwachting heeft deze maatregel geen effect op rechtvaardigheid, omdat het voor alle producenten en voor alle producten geldt. Dit ook onder de voorwaarde dat de bijmengverplichting niet leidt tot een hogere prijs.
7	Verbod op gebruik van wegwerpplastic	0	Deze maatregel hoeft niet tot lastenverhoging te komen of tot hogere productprijzen. Als alternatieven op dezelfde worden vormgegeven, lijkt het zo dat er geen grote kosten voor de consument mee gemoeid zijn. Het ongemak zit meer in het verkleinen van het gemak, niet zozeer in kostenverhogingen of effecten op rechtvaardigheid.

Nr.	Instrument	Rechtvaardigheid	Toelichting rechtvaardigheid
8	Verbod op het gebruik van alledaags plastic: <ul style="list-style-type: none"> – op de claim ‘biologisch afbreekbaar’ – uitgebreide polystyreen dozen – plastic theezakjes – (gratis) plastic speelgoed bij menu’s – plastic confetti 	0	Ook hier geldt dat het niet om essentiële producten gaat; meer om producten vanuit marketingoverwegingen. Dit zal geen effect hebben op distributieve rechtvaardigheid.
9	Verplichten vergoeden reparatie als eerste optie door verzekeraars	+	De aanname is dat mensen met een klein besteedbaar inkomen een goedkopere verzekering hebben. Bij dit type verzekering wordt bijvoorbeeld bij auto’s alleen de dagwaarde vergoed als een auto ‘total loss’ wordt verklaard. Als het onder reparatie valt dan gaat de auto daarna weer langer mee, waardoor het voor consumenten met een klein besteedbaar inkomen een positief effect heeft.
10	Verleng de minimale wettelijke garantie (met zes maanden, boven op de huidige twee jaar)	+	Als producten een langere garantietermijn hebben terwijl de aanschafprijs gelijk blijft, is dat voordelig voor consumenten. Zowel bij aanschaf van dure als bij aanschaf van goedkope varianten. Uit onderzoek blijkt dat de groepen met minder economisch perspectief vaker producten uit het goedkope prijssegment kopen, die ook sneller stuk gaan. Het is daarom voor alle verschillende groepen een voordelige maatregel, maar die naar verwachting het voordeligst uitpakt voor mensen met een kleine portemonnee.
11	Plantaardige-eiwitnorm voor supermarkten	+	Onderzoeken laten zien dat het onder bepaalde voorwaarden prijsneutraal kan. Uit ander onderzoek blijkt dat mensen met een klein besteedbaar inkomen ongezonder eten en ook meer en vetter vlees eten dan mensen met een hoger besteedbaar inkomen. Naar verwachting leidt een plantaardig eiwitdieet tot een betere gezondheid en ook minder ziekte (zoals hart- en vaatziekten). Dit positieve effect zal naar verwachting groter zijn bij mensen met een lager besteedbaar inkomen en zal daardoor dus een positief effect hebben op de distributieve rechtvaardigheid.
12	Gedifferentieerde tarieven binnen UPV	+	Door dit soort maatregelen komt een true price dichterbij. Dit geldt voor alle producten, zowel in het goedkope als in het dure prijssegment. Producten met veel en weinig milieubelasting zijn in alle prijssegmenten te vinden. Door deze prijsdifferentiatie wordt het ook voor mensen met een klein besteedbaar inkomen eenvoudig om duurzamere producten te kopen.
13	Teruggave toegevoegdewaardebelasting van 50 tot 100% voor gerecyclede banden, zand, karton en vezelplaten	0	Deze maatregel stimuleert vooral ondernemers in meer circulair ondernemen. De verwachting is dat hierdoor de businesscase voor circulaire alternatieven beter rondkomt en dat er dus circulaire producten met dezelfde prijsstelling als niet-circulaire varianten op de markt komen. Daardoor zal dit naar verwachting geen effect hebben op distributieve rechtvaardigheid. Noch in positieve, noch in negatieve zin.

Nr.	Instrument	Rechtvaardigheid	Toelichting rechtvaardigheid
14	Exploitatiesubsidie circulaire maatregelen à la SDE++	0	Deze maatregel stimuleert vooral ondernemers in meer circulair ondernemen. De verwachting is dat hierdoor de businesscase voor circulaire alternatieven beter rondkomt en dat er dus circulaire producten met dezelfde prijsstelling als niet-circulaire varianten op de markt komen. Daardoor zal dit naar verwachting geen effect hebben op distributieve rechtvaardigheid. Noch in positieve, noch in negatieve zin.
15	Beprijzen van fossiele grondstoffen voor non-energetisch verbruik (feedstockheffing) in combinatie met ontheffing of tegemoetkoming op gebruik van secundaire grondstoffen	0	Deze maatregelen zijn direct gericht op bedrijven en zijn wat meer technisch van aard. Er zullen voor de beleving van consumenten niet sterk afwijkende producten op de markt komen en ook de prijsstelling zal voor de consument vergelijkbaar zijn. Er is daarom geen effect op distributieve rechtvaardigheid.
16	Verhoging algemeen btw-tarief, uitzonderen producten met een lage milieudruk	–	Deze is lastig in te schatten. Een verhoging van het algemene btw-tarief zal voor veel consumenten met een klein besteedbaar inkomen als problematisch worden ervaren en kunnen leiden tot een grotere kans op armoede. Echter, als er voor alle producten ook alternatieven zijn die door deze maatregel juist goedkoper worden dan kan dit negatieve effect teniet worden gedaan. Omdat dit op dit moment nog niet zo is, is het hier als negatief ingeschat.
17	Belasting op verpakkingen	0	De ervaring leert dat dit soort maatregelen niet direct wordt doorberekend aan de consument. Ook geldt het voor alle verpakkingen en dus valt er dan voor consumenten weinig te kiezen.
18	Creëer fondsen voor reparaties	++	Als een fonds zo wordt ingericht (zie Frankrijk) dat consumenten direct geld krijgen bij reparaties dan heeft deze maatregel een positief effect op distributieve rechtvaardigheid. Consumenten met een klein besteedbaar inkomen hebben veel baat bij de reparatie van bijvoorbeeld een wasmachine, zodat niet direct een nieuw product met een grote investering nodig is. Door reparaties gaan producten langer mee en worden de investeringen voor consumenten lager. Dit heeft met name een positief effect op consumenten met een kleiner besteedbaar inkomen.
19	Creëer fondsen voor hergebruik	++	Als een fonds zo wordt ingericht (zie Frankrijk) dat consumenten direct geld krijgen bij hergebruik dan heeft deze maatregel een positief effect op distributieve rechtvaardigheid. Consumenten met een klein besteedbaar inkomen hebben veel baat bij het hergebruik van bijvoorbeeld een wasmachine, zodat niet direct een nieuw product met een grote investering nodig is.
20	Consumptiebelasting op zuivel en vlees	–	Extra belasting op vlees zal bij mensen met een klein besteedbaar inkomen leiden tot meer uitgaven of het gedwongen minder eten van vlees of zuivel. Mensen met een hoger besteedbaar inkomen kunnen het wel betalen en kunnen het dan ook blijven consumeren. Dit voelt en werkt onrechtvaardig.
21	Statiegeld op wegwerpbekers	+	Statiegeld voelt voor veel mensen als rechtvaardig. Als je de beker terugbrengt dan krijgt je je geld terug. Doe je dat niet dan is dat je eigen keuze.
22	Statiegeld op textiel	+	Statiegeld voelt voor veel mensen als rechtvaardig. Als je de kleding of andere textiel terugbrengt dan krijgt je je geld terug. Doe je dat niet dan is dat je eigen keuze.

Nr.	Instrument	Rechtvaardigheid	Toelichting rechtvaardigheid
23	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uitbreiden naar andere sectoren (bijvoorbeeld bouwproducten of materialen uit de bouwsector)	0	De huidige invulling van de UPV's in Nederland heeft weinig effect op consumenten en ook niet op een rechtvaardige verdeling of distributieve rechtvaardigheid.
24	Implementeren en handhaven van MKI-plafondwaardes voor duurzame inkoop in de GWW bij medeoverheden	0	Met een MKI-plafond worden duurzame voorbeelden versterkt en dat is voor veel mensen rechtvaardig. Het heeft naar verwachting weinig effect op distributieve rechtvaardigheid.
25	Verplicht aandeel groen financieren door banken	+	Naar verwachting heeft deze maatregel wellicht op de langere termijn een positieve werking op rechtvaardigheid. Immers, duurzame en circulaire projecten worden beter financierbaar en worden daardoor op grotere schaal goedkoper beschikbaar. Op korte termijn worden op dit vlak geen effecten verwacht.
26	Verplicht informatievoorziening over beschikbaarheid van reserveonderdelen bij aankoop van nieuwe producten (bijvoorbeeld elektronica en meubels), inclusief de vaststelling van minimale beschikbaarheidsperiodes voor reserveonderdelen voor bepaalde producten	+	De verwachting is dat een informatieplicht leidt tot het langer beschikbaar stellen van bijvoorbeeld reserveonderdelen. Deze maatregel is met die aanname positief voor mensen die oudere elektronische apparaten in huis hebben. Dus een wasmachine van twaalf jaar oud, etc.
27	Aanscherping van de doelen in UPV Textiel (en mogelijk andere UPV's)	0	De voorgestelde aanscherping van de UPV Textiel in Nederland heeft weinig effect op consumenten en ook niet op een rechtvaardige verdeling of distributieve rechtvaardigheid.
28	Aparte doelstelling voor biobased plastics in de nationale norm	-	Deze maatregel zal niet als rechtvaardig worden beschouwd, omdat de kostenverhoging alleen voor de Nederlandse industrie geldt.